AVATUD EESTI FONDI ALMANAHH 2001-2006

Avatud Eesti Fond
Open Estonia Foundation

AVATUD EESTI FONDI ALMANAHH 2001-2006

TOMETANUD MART ORAV,
KEELETOIMETAJA TRIIN KAALEP,
TEKSTID TÕLKINUD WIEDEMANNI TÕLKEBÜROO,
KUJUNDANUD JANNO PREESALU,
© AVATUD EESTI FOND 2007

FOTOD:
AVATUD EESTI FONDI ARHIIV,
EESTI MITTETULUNDUSÜHINGUTE JA SIHTASUTUSTE LIIDU ARHIIV,
ALARI RAMMO,
PEETER LANGOVITS,
HEATEO SIHTASUTUSE ARHIIV,
EESTI VÄITLUSKLUBI ARHIIV,
ERAKOGUD

SISUKORD

HEAD LUGEJAD! 6
AVATUD EESTI FOND LAIAST MAAILMAST VAADATES 8
KUIDAS LAHENDADA SOTSIAALSEID PROBLEEME? 10
HELISTA EMALE! 14
"SUBBOTEJA" TEEKOND 16
AVATUD EESTI FOND JA HIVI/AIDSI ENNETUS EESTIS 20
ÕIGE PILK, ÕIGE SÕNA, ÕIGE TÄHENDUS 23
KAASAMISEST, INNUSTAMISEST JA ÕPPIMISEST 26
KODANIKUÜHISKONNA VALIKUD 28
LUGU SELLEST, KUIDAS GLOBAALSEST SAI LOKAALNE 32
MILLIST TOETUST ON MITTETULUNDUSÜHINGUILE VAJA? 36
HEATEO SIHTASUTUSE LUGU 38
EESTI VÄITLUSSELTSIST ERI VAATENURKADEST 40
MANIFEST TEGI KODANIKUÜHISKONNA KUULDAVAKS 42
LÜHIKOKKUVÕTE DEMOKRAATIASEIREST 44
MÕTTEKESKUSTE ROLLIST DEMOKRAATLIKUS ÜHISKONNAS
VIIS AASTAT POLIITIKAUURINGUTE KESKUSE PRAXIS ASUTAMISEST 47
SOOUURINGUD EESTIS 50
AVATUSE PIIRIDEST 52
KODANIKEL ON ÕIGUS TEADA 54
EESTI KODANIKUÜHENDUSTE EUROOPA TULEVIKU KONTAKTGRUPP 56
SIIRDEUURINGUTE PROGRAMM PROMETHEUS 59
EI OLE ÜKSI ÜKSKI MAA 63
UKRAINA PRESIDENDIVALIMISED 2004
EESTI KODANIKUÜHENDUSTE ESIMENE VAATLUSMISSIOON 65
AVATUD EESTI FONDI TÄHTSÜNDMUSED 2001–2006 68
AVATUD EESTI FOND ARVUDES 71

HEAD LUGEJAD!

Käesolev aastaraamat kajastab Avatud Eesti Fondi tegevust aastatel 2001–2006. Me ei soovinud koostada kuiva aruannet, vaid tutvustame järgnevatel lehekülgedel neid ettevõtmisi, milles AEF on koos partneritega osaline olnud, ning uurime, kuidas nendest kujunesid laiemad sotsiaalsed suundumused. Siin saavad sõna meie head koostööpartnerid ja kolleegid, kellele ütleme suure aitüma isikupäraste tekstide ning fotode eest, mis aitavad esile tuua fondi tegevuse mitmekesisust.

Siinse kogumiku üks autoreid Iris Pettai küsib oma artiklis, mis on AEFi edu valem, ning toob vastuseks välja avalikkuse tähelepanu juhtimise olulistele probleemidele, müütide purustamise, põhjalikud uuringud enne tegutsemist ning mõttekodade loomise, kus asjatundjad lahendusi välja pakuvad.

Tõepoolest on müütide purustamine meie töö keskne põhimõte. Ajaloolane David Vseviov on müüte nimetanud "mustadeks prillideks", sest need ähmastavad tegelikkust ning viivad probleemide mahavaikimiseni. Sageli saab eduka algatuse võtmeks just selgitamine, et miski väga hea ja miski väga halb võivad eksisteerida päris külg külje kõrval – perevägivalda esineb ka lugupeetavates peredes, HIV levib ka edukate tallinlaste hulgas, madalam palk kui meestel teeb muret ka kõrgharidusega naistele –, sest sündmuste käiku ei mõjuta kuigi palju üksik projekt, küll aga inimeste hoiakute muutmine.

Milliseks kujunevad lähiaastad? Majandusliku kindlustunde saabudes leiab üha rohkem inimesi aega ja tahtmist tegelda ühiskonnaasjadega ning osaleda kodanikuna linnaruumi kujundamises, sotsiaalsete probleemide sügavama tähenduse selgitamises või riigivalitsemise suurema läbipaistvuse taotlemises. Oskame väärtustada ja analüüsida oma äsjaseid üleminekuaja kogemusi ning saavutusi, aga ka õppetunde, mis võimaldavad meil nõustada näiteks Gruusiat ja Moldovat majandusküsimustes, Mongooliat aga e-demokraatia edendamise osas. Avatud Eesti Fond jätkab inimeste sellesuunaliste algatuste toetamist kolme erineva rõhuasetusega põhiprogrammiga: avatud valitsemine, sotsiaalne integratsioon ning Euroopa lõimumine.

Avatud Eesti Fondi raamatutoa sein on kirju meile saadetud tänuavaldustest vabaühendustelt, koolidelt, külavanematelt ning noorteühingutelt. Avatud Eesti Fond tänab omakorda teid kõiki, head ühendused ja vabatahtlikud, kellega me aastate jooksul oleme koostööd teinud. Teie teod annavad oma panuse Eesti arengusse.

MALL HELLAM,
AVATUD EESTI FONDI JUHATAJA

HEAD LUGEJAD!

ANDRES KASEKAMP,
AVATUD EESTI FONDI NÕUKOGU ESIMEES

2001. aasta oli Avatud Eesti Fondi jaoks murranguline aeg. Kümme aastat oli fond jaganud eelkõige projektitoetusi ning stipendiume õpinguteks või loometööks, Avatud Ühiskonna Instituudi ja rahastaja George Sorosi sooviks oli aga tegelda järjest rohkem ühiskonna- ning poliitikaanalüüsiga. Paljud senised algatused olid saanud riiklike programmide osaks. Nii seatigi uued eesmärgid ja töö jätkus kolme põhiprogrammiga: Euroopa lõimumine, hea valitsemine ning võrdõiguslikkus. Analüüsikeskusena käivitati mõttekoda Praxis.

Aastal 2001 ei olnud Euroopa Eestist vaadates küll enam raudse eesriide taga, aga Euroopa Liidu toimimine ja eesmärgid vajasid selgitamist. AEF keskendus oma töös sellele, et meie riigi inimeste hääl oleks Euroopa otsustusprotsessides võimalikult hästi kuulda. Möödunud kuue aastaga on Eestis palju muutunud – nüüd tunneme end juba Euroopa Liidu täieõigusliku liikmena.

AEF on alati toetanud sellist ühiskonnamudelit, kus valitsus vastutab rahva ees, teeb majanduskeskkonna kujundamisel ausaid ja õiglasi otsuseid ning kindlustab inimeste põhiõiguste kaitse. Fond oli 1990. aastatel oluline teerajaja valdkondades, kuhu riik ei olnud veel jõudnud. Kahtlemata on neist üks peamisi olnud kodanikuühiskonna ja kolmanda sektori arendamine. Avatud Eesti Fondi juures tegutseva Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi eesmärk on kodanikualgatuse ja -ühenduste toetamine ning kodanikuhariduse edendamine.

Praegu saame hinnata, kui hästi on Avatud Eesti Fond Eesti ühiskonna pideva muutumisega kaasa läinud. Nendel lehekülgedel toome teieni nende lood, kes jagavad meie väärtusi või on oma tegevuses Avatud Eesti Fondiga ühte sammu käinud.

AVATUD EESTI FOND LAIAST MAAILMAST VAADATES

LENNY BENARDO, AVATUD ÜHISKONNA INSTITUUDI REGIOONIDIREKTOR

Eestile on viimased viis aastat olnud muutumise aeg. Seetõttu on Avatud Eesti Fondil neil aastail tulnud silmitsi seista paljude raskustega. Ent AEFi viimase viie aasta tegevust meenutades võime tõdeda, et asutus on teinud avatud ühiskonna loomise nimel palju uuendusmeelset ja tulemusrikast tööd.

2001. aastal oli 53% eestlastest Euroopa Liiduga ühinemise vastu. ELi peeti hiiglaslikuks ja keeruliseks bürokraatiamasinaks, kus keskmise kodaniku mõjuvõim on väga väike. Paljud eestlased kartsid, et eurointegratsioon halvendab veelgi nende viletsat majanduslikku olukorda. Üldjuhul ei avaldunud Eestis Euroopa kodanikuühenduste tegevuse mõju kuigivõrd, ning koos kolmanda sektori ja meedia puuduliku poliitilise analüüsiga oli ka info ELiga ühinemisest tekkivast kasust puudulik.

AEF on juhtinud protsessi, mille eesmärgiks on vähendada Eesti ühiskonna euroskeptitsismi ja kujundada positiivset suhtumist eurointegratsiooni. Viimase viie aasta jooksul on AEF toetanud sadu organisatsioone, mis on püüdnud tegelda eurointegratsiooni-alase väitluse edendamisega tavakodaniku tasandil. Esialgu toetas AEF algatusi, mis tutvustasid ELi kuulumisega kaasnevaid ning "päriselus" tuntavaid erinevusi. Selle asemel et pelgalt tutvustada laienemisega kaasnevat objektiivset poliitilist ja majanduslikku kasu, viis AEF need algatused ellu interaktiivsete arutlustena, mille raames sai küllaldaselt tähelepanu pöörata kodanike kartustele. Kui eestlased ELi positiivsemalt suhtuma hakkasid ning liitumine väitlusteemast tegelikkuseks sai, asus AEF toetama projekte, milles uuriti ELi suhteid oma uute naaberriikidega ning arutleti Euroopa kodakondsuse aspektide üle.

Peale väitluse arendamise n-ö lihtrahva tasandil on Eesti olnud eurointegratsiooni-alase strateegilise mõttetöö keskus ja varasalv. AEF on toetanud analüüsivaid ja arutlevaid poliitikateemalisi uurimusi, mille eesmärgiks on kodanike täiendav kaasamine liitumisprotsessi ja ligipääsu hõlbustamine ELi asutustele. AEFi algatusel sõlmisid Eesti valitsusvälised organisatsioonid suhted Riigikogu Euroopa asjade komisjoniga, kuhu kuuluvaid seadusandjaid teavitati põhjalikult kodanikuühiskonna ja selle esindajate huvidest. AEF tegutses Brüsselis ja Eestis asuvate valitsusväliste organisatsioonide ning VVO võrgustike vaheliste suhete tugevdamise nimel. AEF toetas ka ELi rahastamisskeeme käsitlevate üleriigiliste koolituskursuste korraldamist valitsusvälistele organisatsioonidele.

Kasutades regionaalseid valitsusväliseid organisatsioone oma programmitöö rakendamiseks – mis seotud nii eurointegratsiooni kui muude küsimustega – on AEF andnud olulise panuse kodanikuühiskonna arengusse Eestis. AEF on tegutsenud ka kodanikuühiskonna võtmerollide juurutamise nimel oma toetusesaajate seas – nendeks rollideks on strateegiaalane nõustamine; institutsioonide ja eraisikute võimekuse arendamine; avaliku teabe propageerimine, edastamine ja sellele ligipääsu võimaldamine ning teadmusvõrkude loomine ja heade tavade jagamine. Värskematest saavutustest on AEFi ja Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi (BAPP) tegevuse koordineerimine teinud võimalikuks AEFi tegevuse keskendamise üldiselt kolmandale sektorile suunatud toetuselt tõhusamale tegevusele kitsamates valdkondades.

Nõukogude Liidu lagunedes taasiseseisvunud riikide seas on just Eestil õnnestunud imetlusväärselt hästi läbi viia positiivseid majanduslikke ja poliitilisi reforme. AEF on nendele saavutustele kaasa aidanud neid protsesse toetades. AEF on aidanud organisatsioonidel muuta tänapäevasemaks riigihaldust ja tugevdada kohtuvõimu. Koostöös organisatsioonidega Transparency International ja Praxis asus AEF tegema korruptsiooni ja bürokraatia vähendamisele suunatud seire- ja uurimistegevusega seotud jõupingutusi.

Kuigi Eesti poliitiline ja majanduslik kultuur ei ole täiuslik, on see ELi uute liikmesriikide hulgas üks tugevamaid.

Eesti ühinemisest ELiga 2004. aastal on riik vahendanud oma eurointegratsiooni õppetunde "laiemale Euroopale". AEF on Avatud Ühiskonna Instituudi Ida-Ida programmi raames tugevdanud Gruusias ja Eestis tegutsevate organisatsioonide sidemeid. AEF on toetanud Ukraina üliõpilaste, advokaatide ja kodanikuühiskonna professionaalide osalemist mitmesugustel üritustel. Samuti töötab AEF üha rohkem Valgevene suunal, püüdes suurendada Valgevene kodanikuühiskonna võimekust ja mõju.

Lisaks kõigele on AEFil olnud oluline osa kodanike jaoks mõeldud igat liiki hõlmavamate ja tõhusamate valitsemisvormide edendamisel. Üks keskseid teemasid on olnud sooline võrdõiguslikkus. AEF on propageerinud võrdseid õigusi – eelkõige palkade ja sotsiaalse kindlustatuse osas; samuti naistele suunatud võimalusi ja naiste kaasamist poliitikasse. AEF on püüdnud tõsta teadlikkust naistevastasest vägivallast ning loonud koostöös Tallinna Sotsiaalse Rehabilitatsiooni Keskusega riigi esimesed naiste turvakodud. AEF korraldas Avatud Ühiskonna Instituudi rahvatervise programmi raames Eesti kahele kõige suuremale HIVi/AIDSi riskigrupile – prostituutidele ja noortele narkomaanidele – HIVi-alase ennetuskampaania.

Eesti arengu jätkudes nähakse nii riiki kui AEFi üha enam üleminekuriikide demokraatliku arengu eeskujuna.

KUIDAS LAHENDADA SOTSIAALSEID PROBLEEME?

IRIS PETTAI,
EESTI AVATUD ÜHISKONNA INSTITUUDI SOTSIAALUURINGUTE OSAKONNA JUHATAJA

Avatud Eesti Fond on suutnud mind sageli üllatada. Seda niihästi oma julgete, mõnikord lausa riskantsete projekti-ideedega kui ka sellega, millisel määral on fond suutnud muuta meie kõigi mõtlemist, enamgi veel – elu kogu Eestimaal.

Projekte rahastavaid fonde ja teisi organisatsioone on Eestis palju. Pean AEFi nende hulgas vaieldamatuks liidriks. Miks? Mis on tema edu valem? Püüan seda analüüsida perevägivalla näite abil.

Viis aastat tagasi oli perevägivald Eestis mahavaikitud teema.

Parimal juhul peeti seda üsna süütuks koduseks tüliks, millesse kõrvalseisjad ei peaks sekkuma.

Praeguseks on suhtumine põhjalikult muutunud.

Perevägivalda nähakse ohtliku probleemina, mis võib lõppeda vigastuste või isegi surmaga. Eesti politsei, aga ka ohvriabi süsteemi jaoks on perevägivald saanud üheks esmatähtsaks küsimuseks, millega on tõsiselt tegelema asutud. Ohvritele on rajatud kaks varjupaika – Tartus ja Tallinnas – ning peaaegu kõigis Eesti regioonides tegutsevad ohvrite tugirühmad. Perevägivald on pidevalt avalikkuse tähelepanu all. Ei möödu nädalatki, kui mõni meediakanal ei käsitleks selle teema mõnda aspekti.

Läbimurre toimus vaid viie aasta jooksul, mis on ühiskondlike muutuste puhul äärmiselt lühike aeg. Suur osa on siin AEFil, kes on nii rahastanud mitmeid perevägivallavastaseid projekte kui ka olnud põhiliseks abistajaks selle teema avalikkuse ette toomisel.

Mis siis on olnud edu võtmed?

EDU VÕTI NR 1: TULD MÜÜTIDELE!

Varjatud probleeme pole võimalik avalikkuse tähelepanu alla tuua, kui ei suudeta ümber lükata neid ümbritsevaid müüte. Ka perevägivald on Eestis olnud peidetud paljude müütide ja eelarvamuste varju. Üks keerulisemaid ja

enim muutmist vajanud arusaamu oli näiteks selline, et perevägivalda tuleb harva ette ning et oma naist peksab ja kohtleb vägivaldselt ehk vaid mõni alkohoolik. Eesti avalikkust vapustas tugevasti müüdi purunemine kodust kui kaitset pakkuvast kindlusest, kui selgus, et just perekonnas ja kodus ohustab vägivald naisi kõige rohkem.

Müütide lahtimõtestamine oli üks AEFi perevägivalla-vastase projekti lähtekohti. See tähendas, et esmalt pidi projekti kirjutaja endale müüdid ära seletama, et need avalikkuse ees kummutada ja teemaga edasi minna.

EDU VÕTI NR 2: PÕHJALIKUD UURINGUD ENNE TEGUTSEMIST!

Perevägivalla kohta on tehtud kuus uuringut: kolm elanikkonnale (aastatel 2001, 2003 ja 2004) ja kolm spetsialistidele: politseinikele (2002), meedikutele (2003) ja sotsiaaltöötajatele (2004). Nelja neist rahastas AEF, mis on üsnagi ainulaadne, sest harva väärtustab mõni projekte rahastav keskus uuringuid sedavõrd. Uuringud on aidanud seletada perevägivalla seaduspärasusi ja ühtlasi võimaldanud otsida uusi lahendusi selle tõkestamiseks ja ohvrite abistamiseks. Nende põhjal on kirjutatud raamatuid, koolitusmaterjale, artikleid ning valmistatud ette sadu spetsialiste. Paljuski on just uuringud loonud selguse, kui laialt perevägivald Eestis tegelikult on levinud ja kui rängalt see naiste tervist kahjustab.

EDU VÕTI NR 3: KÄIVITA AVALIK ARUTELU!

AEFi üks põhimõtteid on, et kõik projektitoetuste taotlejad peavad suutma oma teema üle käivitada avaliku arutelu. Meedia võttis perevägivalla teema kiiresti käsile ning ilma selleta poleks läbimurre avalikus arvamuses võimalikuks saanud.

EDU VÕTI NR 4: ÄRA LASE TEEMAL JAHTUDA!

Pole sugugi lihtne hoida mis tahes teemat aastate kaupa kuuma ja värskena avalikkuse huvi all, sest samasugust tähelepanu taotlevad ühel ja samal ajal väga paljud teemad ning organisatsioonid. Perevägivald on endiselt püsinud meedia huvikeskmes. Põhjuseid selleks on mitu, nimetaksin neist kahte. Esiteks tuleb avalikkust pidevalt toita uue infoga. Uut infot perevägivalla kohta on laekunud eri aegadel tehtud uuringutest ning mõnigi kord on uued faktid suutnud avalikkust tõsiselt vapustada.

Teiseks, nagu juba mainitud, on perevägivalla teema nõudnud nii mõnegi varasema arusaama põhjalikku ümberhindamist. See omakorda on tekitanud tuliseid vastusõnavõtte. Eestis on nõnda kujunenud perevägivalla teemale ka tugev oponentide rühm (nende hulgas näiteks ka

ülikoolide professoreid), kes oma pideva kriitikaga on aidanud hoida teemat üleval ja uudishimu äratavana.

EDU VÕTI NR 5: LOO MÕTTEKODASID!

Keerulised sotsiaalsed probleemid eeldavad eri valdkondade spetsialistide ühist mõttepingutust. Perevägivalla küsimuses on õnnestunud luua mõttekodasid, mis on kokku toonud inimesi, keda muidu oleks raske pikemalt ühe laua taha arutlema saada. Näiteks mõttekoda, mis käis koos 2005. aastal ja kuhu kuulus politseinikke, sotsiaaltöötajaid, sotsiolooge, psühholooge ja kriminoloogia õppejõude, suutis teha läbimurde ja motiveerida Läänemaa politseiprefektuuri omal algatusel registreerima kõiki perevägivalla juhtumeid maakonnas. Uuring andis politseile väärtuslikku infot sellest, kuidas perevägivald aset leiab, millist abi ohver vajab, kuidas politseinikud erinevates olukordades peaksid käituma jne.

Loodan, et keegi analüüsib põhjalikumalt AEFi eduvalemit ning analüüsib süsteemselt fondi tegevusprintsiipe ja ideoloogiat. Tulemuseks võiks olla õppematerjal, mis ei aitaks mitte ainult AEFisarnastel fondidel, vaid meil kõigil tegutseda võimsamalt ja sotsiaalselt tundlikumalt.

MIDA ON EESTIS ETTE VÕETUD OHVRITE ABISTAMISEKS?

- *Esimene naiste varjupaik avati Tartus 2002. aasta novembris. Ohvritest naistele antakse ajutist peavarju, arstiabi, neid nõustatakse ja teavitatakse teenuste osas, mida osutavad erinevad ametiasutused. Juba 2003. aastal ööbiti varjupaigas 1858 korda (42 naist, 21 last). 2005. aastal avati Tallinna naiste varjupaik, lisaks sellele tegutsevad emade ja laste varjupaigad.*
- *2003. aasta sügisel alustas Tallinnas tööd esimene vägivalla all kannatavate naiste tugigrupp. 2004. aastal loodi sellised tugigrupid 10 linnas. Nii perevägivalla kui seksuaalvägivalla ohvrite nõustamisega, sealhulgas telefoni teel, tegelevad ka Tallinna kriisiabikeskus "Eluliin" ja maakondade pere- ja kriisiabikeskused.*
- *Aastast 2004 on perevägivald kuulutatud Eesti Politsei prioriteetseks valdkonnaks. Aastast 2005 tegutseb Eesti Politseis 35 ohvriabi töötajat, kelle üheks eesmärgiks on perevägivalla ohvrite abistamine.*
- *Lääne Politseiprefektuuris käivitus AEFi toetusel 2004. aastal projekt "Professionaalne politsei perevägivalla vastu". Projekti käigus töötati välja uudse politseistatistika kogumise metoodika. Kasutusele võeti asjakohane politseistatistika süsteem ja juhendid perevägivalla juhtumite lahendamiseks. Samuti arendatakse koostööd kohalike sotsiaal- ja meditsiinitöötajatega.*

VÄGIVALLA TAGAJÄRJED NAISTE TERVISELE

1. Rasked vigastused
» *41 000 naist saab aasta jooksul vigastusi.*
» *7000 nendest saab raskeid vigastusi (luumurrud, torke- ja lõikehaavad jm).*

2. Reproduktiivse tervise halvenemine
» *4000 naist said aasta jooksul suguelundite vigastusi.*
» *2000 naisel katkes rasedus.*

3. Pikk tervenemisperiood
» *Tervenemiseks kulus ohvritel kokku 433 000 päeva ehk 1186 aastat.*

4. Haiglaravi
» *Raskete vigastustega sai haiglaravi 10% ohvritest, kokku 26 000 päeva.*

5. Töölt puudumine
» *Töölt (koolist) puudus haiguse tõttu 54% ohvritest, kokku 206 000 päeva.*

6. Haigena töötamine
» *Haigena käis tööl (koolis) 36% ohvritest.*

7. Kroonilised tervisehäired
» *¾ ohvritest kannatab krooniliste tervisehäirete all.*
» *87% kaebab pideva pingeseisundi üle.*

8. Ravimisõltuvus
» *84% ohvritest on viimase kuu jooksul tarvitanud mõnda ravimit.*
» *Iga teine ohver tarvitab valuvaigisteid.*

Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi poolt AEFi toetusel läbi viidud elanikkonna küsitlus. 2003. Küsitleti ca 1000 täiskasvanud meest ja naist Eestis, vanuses 15–74 aastat.

HELISTA EMALE!

ILMAR RAAG,
ETV PROGRAMMIJUHT AASTATEL 2001–2002, ETV JUHATUSE ESIMEES AASTATEL 2002–2005, AVATUD EESTI FONDI NÕUKOGU LIIGE AASTAST 2005

Kõik algas siis, kui Raul Rebane teatas geniaalsest ideest. Parajasti oli 2004. aasta kevad ja Eesti Televisioon mõtles, et on aeg uuendada oma tunnusgraafikat. See oli ajajärk, mil ETV-le oli oluline ühelt poolt vaatajaid kogu aeg üllatada ja teisest küljest otsiti pingsalt avaliku televisiooni oma nägu. Olime tol hetkel jõudnud ETVs oma arutlustes järeldusele, et soosime saatejuhte, kes ei ole lihtsalt telegeenilised esinejad, vaid isiksused. Strateegiliseks suunaks oli eristuda teistest telekanalitest, mis tähendas ühtlasi kanali oma isikupära kujundamist. Selle hetke arusaamade järgi ei pidanud ETV mitte lihtsalt kajastama ühiskonda, vaid ka ise väljendama oma seisukohti, sest me kõik oleme kodanikud, ja püüeldes parema ühiskonna poole, oli ETV missiooniks eesti väärtuste edendamine.

Niisiis helistas mulle Raul Rebane ja teatas entusiastlikult – mis ongi tema püsiv hoiak –, et ta oli Avatud Eesti Fondis vestelnud väga huvitaval teemal. Minu esialgne suhtumine oli igaks juhuks veidi tõrjuv, sest televisiooni trügitakse pidevalt igasuguste ideedega ja väga erinevatel huvigruppidel on väga erinevad sõnumid. Ometi sattus see kõne väga õigele hetkele, sest ETV-l ei olnud endal veel väga head ideed oma tunnusgraafika jaoks.

Mis on tunnusgraafika televisioonis? Need on lühikesed videojupid saadete vahepeal, mis eristavad saateid ja ühtlasi tuletavad vaatajale meelde, mis telekanalit parajasti vaadatakse. Erakanalites on neil klippidel tihti täita seaduses ettenähtud ülesanne: eristada reklaami muudest saadetest. Kuna need klipid korduvad päris tihti, siis peavad nad olema võimalikult ligitõmbavad ega tohi vaatajaid ära tüüdata. Tihtipeale tekib esmamulje telekanalist just nende klippidega.

Nüüd siis tuli – nii nagu head ideed ikka tulevad – ootamatult idee, et need klipid võiksid sisaldada lihtsaid ja häid üleskutseid, näiteks "Helista emale".

Millega seda ideed võrrelda? Esmase hooga tulevad reklaami vallas meelde vaid omaaegsed kuulsad United Colors of Benettoni reklaamid, mis muutusid omaette sotsiaalse sisuga kunstiteosteks. Mäletate veel pilte suudlevast nunnast või vastsündinud, nabanööriga lapsest, millel ei olnud mingit otsest seost nende värviliste riideesemetega, mida United Colors of Benetton müüs? Korraga tabati kahte kärbest: ühest küljest loodi tugevaid emotsioone tekitav teos ja teisest küljest anti ühele kaubamargile intellektuaalselt veidi väljakutsuv kuvand.

Kohe alguses tekkis veel midagi, mis iseloomustab häid ideid. Nimelt tuli AEFilt ideele edasiarendusi: pärast "televisioonikampaania" algust tuleksid samad sõnumid ka plakatitega tänavatele kui sotsiaalreklaam. Enne kui kee-

gi aru sai, oli tekkinud idee kalendrist, särgist, ekraanisäästjast jne. Kõik see valmis 2004. aasta suvel. Kunstnikuks sai Jüri Mildeberg ja liikuvate piltide režissööriks ETV pearežissöör Rene Vilbre. Kalendrid, mis hiljem said Eesti Reklaamiagentuuride Liidu graafikaalase eriauhinna, näitasid loomulikult 2005. aastat.

Need sõnumid olid:

"Naerata", "Anna parem verd", "Teeme südame soojaks", "Tee lapsele pai", "Ütle naabrile tere".

ETV poolelt oli tegemist projektiga, mille ka vaatajad kohe alguses hästi vastu võtsid. See ei ole üldse tavaline. Enamasti leidub palju neid, kes kohe nurisema hakkavad, nii kui televisioon oma kujundust veidi muudab. Veel olulisem oli aga üks ideoloogiline sündmus. ETV, AEF ja Balti-Ameerika Partnerlusprogramm tegid seda projekti tõeliste partneritena, jagades ühiseid eesmärke. Just sel ajal tekkis esimest korda ka arusaamine, et kui ETV ei ole enam saadete sisu mõttes riigitelevisioon, vaid sõltumatu televisioon ja kui teisest küljest ETV ei pea sarnanema liigselt kommertstelevisiooniga, siis on ideaalne ETV osa kodanikuühiskonnast. Mitte olla poliitikute ja reklaamiandjate teenistuses tähendab tegelikult olla kodanike eestkõneleja. Ja nii võib õelda, et AEF sai hakkama suurepärase asjaga.

PILT KAMPAANIAST "HELISTA EMALE"

"SUBBOTEJA" TEEKOND

MIHHAIL VLADISLAVLEV, TELEAJAKIRJANIK, SAATE "SUBBOTEJA" JUHT

Kui kiiresti läheb aeg! Vahel tundub, et see oli alles eile, aga tegelikult astume oma saatega "Subboteja" juba kaheteistkümnendasse hooaega ning ilmselt pääseme sellega ka Eesti Guinnessi rekordite raamatusse (kui selline peaks kunagi koostatama), sest meist kauem on kodumaises eetritaevas säranud ainult "Aktuaalne kaamera". Praegu on endalgi raske ette kujutada, kuidas käisime ühest toimetusest teise, ühe televisiooniülemuse juurest teise juurde ja püüdsime aina seletada, kui ebanormaalne see on, et ühes riigis eksisteerib kaks eetrimeediat ning et tegelikult on võimalik võtta kavasse saade, mida hakkaksid vaatama nii eestlased kui ka venelased. Meie telemogulitele tundus aga, et niipea kui eestlased kuulevad teleekraanilt venekeelset juttu, haaravad nad kirve järele, et televisioonipurk puruks lüüa. No ja venelaste käed on kirvega niigi harjunud… See on muidugi liialdus, aga tollal seletati meile olukorda umbes nii. Ja kui palju me ka korrutasime seda, et oleme lapsest peale vihanud lastesaateid, mõistmata, miks ühtedele näidatakse kõiksugu huvitavaid asju, aga teistele ainult tobedaid multikaid, põrsaid ja kitsetallesid. Meile tundus juba varajasest noorusest, et mis tahes tunnuste alusel diskrimineerimine on ebaõiglane (sel juhul oli tegu vanuselise diskrimineerimisega). Kahjuks ei veennud meie näited jänkudest ja oravatest mitte kedagi.

Aga pidi ju ometi leiduma inimesi, kes sellesse usuvad, kuid need inimesed pidid olema julged ja ebatavalised. Ja me leidsimegi sellise inimese: TV 3 kõige temperamentsema tegelase Toomas Lepa. Lepp on ilmselgelt keeruline isiksus, paljutahuline ja vastuoluline. Sellise tulevärgiga iseloomu on loonud ilmselt eesti ja hispaania vere segunemine. Igal juhul lõi Lepa veri meie ettepaneku peale keema ning oma suureks üllatuseks olime juba paar kuud pärast jutuajamist Lepaga TV 3 eetris. Õigemini mitte meie, vaid kass… Oleme ju algusest peale otsinud seda harva esinevat kohta, kus eestlased ja venelased midagi koos teeksid, ja siis tuli meile pähe, et kassidel pole ju rahvust ega ole seda ka armastusel neljajalgsete sõprade vastu. Vurruline Murri, kes meie esimeses saates eetris oli, saigi võimaliku ühispunkti sümboliks.

Edasi läks juba libedalt, me isegi tekitasime vaatajaskonnas huvi ja meid hakati vaatama. Samas aga mõistsime, et me oleme televisioonis kaasavaratute seisuses, kellel pole mitte midagi ja kes sõltuvad esimesest ettejuhtujast. Meil oli vaja asju!

Need, kes kas või kordki on televisiooniga kokku puutunud, teavad, kui vajalik on saate jaoks k a a m e r a: on omamoodi prestiiži küsimus ja ühtlasi ka võimaluste küsimus, eelkõige aga loominguvabaduse küsimus, et ei peaks iga kord, kui tahad mingit ideed teostada, kellegi käest kaamerat lunima.

TELEAJAKIRJANIKUD **MIHHAIL VLADISLAVLEV** JA **ALEKSANDER ZUKERMAN** VIDEOMONTAAŽIS

Niisiis ei olnud me silmitsi tegelikult mitte niivõrd tehnilise, kuivõrd loomingu ja selle vabaduse probleemiga. Seesama küsimus huulil, koputasime tolle aja kõige vabama asutuse – Avatud Eesti Fondi uksele.

Kui maht ei seaks meile tõsiseid piiranguid, siis järgneks praegu lüüriline peatükk sellest vabaduse ja õnne vaimust, mis tollal selles fondis valitses; nendest inimestest, kes selle ümber olid koondunud ja kes seal töötasid. Kirjutaksime siin sellest, kuidas kena daam Küllike Tohver meile ütles, et kaameraga on võimalik aidata küll; sellest, kuidas Mall Hellam meie mure oma südameasjaks võttis; ja lõpuks ka sellest, kuidas me oma püha unistuse kätte saime, makstes selle eest müstilist rendihinda – 1 kroon aastas. Millised olid aga meie edasised projektid, millised perspektiivid ja kui mitmes fondi programmis me osalesime! Võib öelda, et ilma Avatud Eesti Fondita poleks ei "Subbotejat" ega ka paljut muud.

Uue sajandi algul sündis uus projekt. Me jõudsime järeldusele, et on oht, et meie saade muutub mingiks reisifilmide klubiks: me rändasime liiga palju ringi mööda lääneriike, justkui unustades, et on olemas ka postkommunistlikud Euroopa osad. Taas koputasime fondi uksele, pidades seekord silmas programmi "Ida-Ida", mida vähemalt meie peame praeguseni Avatud Eesti Fondi tegevuse vaat et parimaks programmiks. Saated Kasahstanist, mis me tegime fondi toetusega, samuti saated Rumeeniast ja Albaaniast, Ukrainast ja Venemaast, said suure vastukaja ja kogusid igasuguseid kommentaare, mis peaasjalikult olid positiivsed. Näiteks saade Kasahstanist andis meie ajakirjanikele (mitte ainult "Subboteja"-saate omadele) võimaluse näha tegelikke probleeme riigis, kus eksisteerivad kõrvuti vaesus ja rikkus; kus ametnikud hoiavad kõrvale otsekohestest vastustest; kus naftast on saanud nii riigi rõõmuallikas kui ka selle suurim ökoloogiline probleem. Mitte vähem tähtis polnud ka Kasahhi kolleegide vastuvisiit, kes nägid tsensuurivaba riiki ilma "tõeministeeriumita", kus korruptsiooni tase on minimaalne ja kus poliitilised ning majanduslikud otsused on vägagi läbipaistvad. Neile oli üllatuseks seegi, et eestlased ei varjanud nende eest midagi: ei oma majandussaavutusi, Kirde-Eesti probleeme ega järjekordi Eesti ja

Venemaa piiril. Neid rabas see, kui lihtsalt pääseb mis tahes ametniku jutule ja et meie bürokraadid ei hiili kõrvale ka ebameeldivate küsimuste eest. President, peaminister, Tallinna linnapea, rahvastikuminister, loomulikult Avatud Eesti Fondi juhtkond – see pole kaugeltki täielik nimekiri nendest, kellega me neile kohtumisi korraldasime. See kõik oli külaliste jaoks täiesti metsik, sealhulgas ka arvutistatuse tase ja panganduse areng. Kõige suuremaks üllatuseks meie külalistele oli aga ühiskonna avatuse aste, mis Kasahstani jaoks on praegu veel kättesaamatu. Võib kõhkluseta öelda, et see projekt vastas igati fondi ideaalile.

Praegu on juba raske meenutada, kas me kõigi nende projektidega ikka etteantud kuupäevade raames hakkama saime, sest nagu on öelnud vene geenius Gribojedov, "õnnelikud kella ei vaata". Tagasi vaadates näeme koostööd Avatud Eesti Fondiga lõputu rõõmuajana. Elu läks aga edasi ja tõi kaasa mitmeid sündmusi, sealhulgas 2007. aasta aprilli- ja maidraama. Neil päevil tundus mulle, et kogu kolmanda sektori tähtsuse ja kogu selle hindamatu töö juures, mida AEF selles suunas teeb, on vägagi puudus nendest "vanadest" programmidest, mis Eesti sellesse avatud ühiskonda on viinud. Ehk tundus mõnel hetkel, et kõik probleemid on juba lahendatud, ning edust tulenev peapööritus varjutas tegeliku olukorra? Ja miks peakski Soros rahastama programme, millega peaks tegelema valitsus? Kõik see on muidugi õiglane, aga… Ühesõnaga – ka kolmas sektor on tähtis ülesanne; võib olla oleksid kevadised draamad olemata olnud, kui see sektor oleks tugevamini arenenud ja autoriteetsem; siis oleks olnud kuulda ka kainelt mõtlevate inimeste hääli, mitte ainult nende omi, kelle kõri rohkem võtab. Meie arvates on kohane fondile edu soovida.

Kirjatöö lõpus on kombeks teha ka kriitilisi märkusi. Aga mis teha, kui meil neid Avatud Eesti Fondi töö kohta pole ning üks meie kõige kallimatest auhindadest on just fondi Koosmeele auhind "üksteisemõistmise eest"…

AVATUD EESTI FOND JA HIVI/AIDSI ENNETUS EESTIS

NELLI KALIKOVA, AIDSIENNETUSKESKUSE JUHATAJA

Tõeline HIVi ennetamine on tegevus, mis ei longi HIV-nakkuse leviku jälgedes. Ta peab käima ajast ees, tuginema asjatundlikule prognoosile, teiste riikide kogemusele ja kodanikuühiskonna väärtustele, milleks on avatus, sallivus, inimõigused.

Autoritaarne ühiskond ei muutu kodanikuühiskonnaks üleöö, see on pikk ja vaevaline protsess. AIDSi ennetajad on seda oma nahal tundnud. Kuigi praegune olukord on märksa parem kui 1990. aastatel, on rahulolust veel vara rääkida ja HIV-nakkus on väga heaks ühiskonna küpsuse indikaatoriks.

Mõiste "majakas" on sotsialismiajal kahjuks ära leierdatud, kuid ei leidu paremat sõna, et iseloomustada AEFi osa õige suuna näitajana HIVi ennetamisel Eestis.

1990. aastate keskel kaasnes vabadusjoovastusega "seksuaalne revolutsioon" ja prostitutsioonilaine. Ühiskond vaidles kirglikult, kas seadustada või kriminaliseerida prostitutsioon; poliitikute ainuke huvi oli, kuidas saaks ka riik oma osa sellest tulusast ärist. Keegi ei vaevunud mõtlema, kuidas hoida nakkustest ja muudest ohtudest eemal noori naisi – sageli alles teismelisi –, kes olid sellesse protsessi kaasatud. Riigipoolsest rahastamisest ei olnud juttugi.

Siis tuli appi just Avatud Eesti Fond, aidates rahastada esimest projekti, mille abil sai neid naisi nõustada, uurida, ravida, neile turvalist käitumist õpetada. See appitulek ei olnud kerge, sest AEFi nõukogus olid samasugused Eesti inimesed meie ebaküpsest ühiskonnast. Neil oli aga juba avatum vaade maailmale, tolerantsem suhtumine nõrgematesse ühiskonnaliikmetesse, arusaamine HIVi-epideemia ohust ja tagajärgedest. Hiljem ulatasid abistava käe ka teised fondid ja rahastajad.

1990. aastate teisel poolel sai Eesti maitsta ka vabaduse teisi mõrusid vilju. Narkootikumide läbivedu Eestist tõi kaasa oopiumitarvitajate arvu väga järsu suurenemise. Selle vastu võitlemiseks oli maailmas juba mitu aastakümmet tagasi kasutusele võetud nn kahjude vähendamise metoodika. Selle sisuks oli süstalde vahetamine, mis võimaldas vähendada narkomaanide nakatumist HIVi ja teistesse vere kaudu levivatesse nakkustesse, nagu B- ja C-hepatiiti, ja metadoonasendusravi, mis andis narkomaanidele võimaluse lõpetada illegaalse

narkootikumi tarbimine, taastada oma vaimne ja füüsiline tervis, loobuda kriminaalsest tegevusest ning ühiskonda tagasi tulla.

Sel ajal ei olnud ühiskond ega isegi paljud spetsialistid valmis "kahjude vähendamise" metoodikat mõistma ega tunnistama. Nii nagu prostituutide puhul, oli ka narkomaanide abistamise algatajaks mittetulundusühing AIDSi Tugikeskus. Esimesed sammud osutusid väga vaevarikkaks ja isegi AEFi toetus ei suutnud ühiskondliku suhtumise jääd murda. Kuigi rahvusvahelisele kogemusele tuginedes oli AEF nendel aastatel eestvedaja narkootikumidest ja narkomaaniast tekitatud kahju vähendamisel ning oli ka valmis rahastama metadoonasendusravi juba 1998. aastal, ei olnud isegi Eesti juhtivad spetsialistid selleks valmis ja see hea plaan jäi teostamata.

Tol ajal oli raske saavutada ühiskonnas mõistmist, et probleemist ei saa mööda vaadata, et meie narkomaanid on meie oma lapsed, kes hirmsa pahe küüsi on langenud, ja iga viivitatud päev läheb hiljem – HIVi epideemia tulekuga – meile väga kalliks maksma.

Oli väga raske inimestele seletada, et narkomaanide nõustamine ja süstalde vahetamine ei ole narkomaania soodustamine, vaid vastupidi: see on kasulik ühiskonnale ning säästab tulevikus rahva tervist ja ka raha. Kõige raskem oli selgeks teha, miks peab narkomaanile narkootilist ainet andma, sest on ju metadoon oma olemuselt narkootikum.

Nüüd on sellest palju aega mööda läinud. Meil ei lokka praegu mitte ainult narkomaania, vaid ka HIVi epideemia. Kuigi hilinemisega, on probleemi tõsidust ja vajadust seda lahendada tunnistanud kõik. 2003. aasta jaanuaris käivitus AEFi rahastatuna kauaoodatud metadoonasendusravi projekt, mida teostas AIDSi Tugikeskus Tallinnas ja Narvas. Hea ajamärgina rahastas Tallinna Linnavalitsus samal ajal metadoonasendusravi keskuse avamist Tallinnas Kopli 75 ning riiklik alkoholismi ja narkomaania ennetusprogramm rahastas metadoonasendusravi Narvas.

Seega jõudis metadoonasendusravi Eestisse poliitikute ja spetsialistide aktiivse vastuseisu tõttu viieaastase hilinemisega. See hilinemine ei olnud aga kuidagi seotud AEFiga. Samas annab AEFi ettenägelikkusest ja perspektiivitundest tunnistust kahe projekti rahastamine veel enne HIVi-epideemiat, mis vallandus 2000. aasta lõpul.

Üks neist oli HIVi ennetamine prostitutsiooniga tegelevate ja narkootikume süstivate naiste seas, mis võimaldas HIVi vältida paljudel eriti ohtlikus olukorras olevatel noortel naistel. See oli väga ettenägelik lähenemine, sest alles praegu, kuus aastat hiljem, hakkab ühiskond aru saama, et naised on kõige suuremas ohus ja pärast nende nakatumist on HIVi-epideemiat oodata ka vastsündinute seas.

Teine projekt oli tähtsuse poolest samaväärne või isegi olulisem, nimelt HIVi ennetamine vanglates. Inimmälu on lühike ja tänapäeval tundub igale inimesele loomulikuna HIVi ennetamine vangide seas, nende nõustamine, vabatahtlik testimine, vastavateemalise kirjanduse ja isegi kondoomide jagamine, HIV-positiivsete tugirühmad jms. Vanglate töötajad on läbinud mitmeid koolitusi, nende ja vangide suhtumine HIV-positiivsetesse on märksa sallivam kui aastaid tagasi. Kuid see pole alati nii olnud.

1999. aastal tuli AEFilt pakkumine alustada HIVi ennetamise projekti vanglates. Entusiastlik ja paraku veidi naiivne AIDSi Tugikeskus oli valmis seda tegema. Nii rasket ülesannet ei olnud nad aga varem ette võtnud. Praeguse-

ni tuletavad staažikad ennetajad meelde oma elu kõige raskemat koolitust, mida tehti vangladirektoritele. Mitte kunagi varem polnud mitte keegi nende pärusmaale vabatahtlikult tikkunud ja nende hämmeldus, vastuseis ning eelarvamused olid algul väga suured. Kulus nädalaid ja kuid, enne kui tekkis vastastikune usaldus ning koostöövalmidus. Samasugust ränka tööd nõudis suhtlemine justiitsministeeriumiga, sest esmane suhtumine oli tagasihoidlikult öeldes tõrjuv. Ja siingi peab hea sõnaga meenutama AEFi. Projekti alguses tuli AEFilt pakkumine saata Hamburgi konverentsile "HIVi ennetamine vanglas" mõni justiitsministeeriumi juhtiv ametnik. See tundus meile mõttetu raharaiskamisena, sest niikuinii on ametnikud vastu! Parema meelega oleksime sinna saatnud mõne tohtri. Järgisime aga sellegipoolest AEFi nõudmisi ja oo imet: tagasi tuli ümbersündinud inimene, "meie mees Havannas", kellest oli hiljem palju abi nii ministeeriumi kui ka vanglate juhtkonna "valgustamisel".

Nüüd oleme juba Euroopa Liidu liikmed, enamik fonde on Eestis oma töö lõpetanud ja ka AEFi rahastatud tegevus on suuremas osas minevik. Kuid AEFi kui suunanäitaja osa on endiselt tähtis, sest avatud kodanikuühiskonna eesmärk ei ole veel saavutatud.

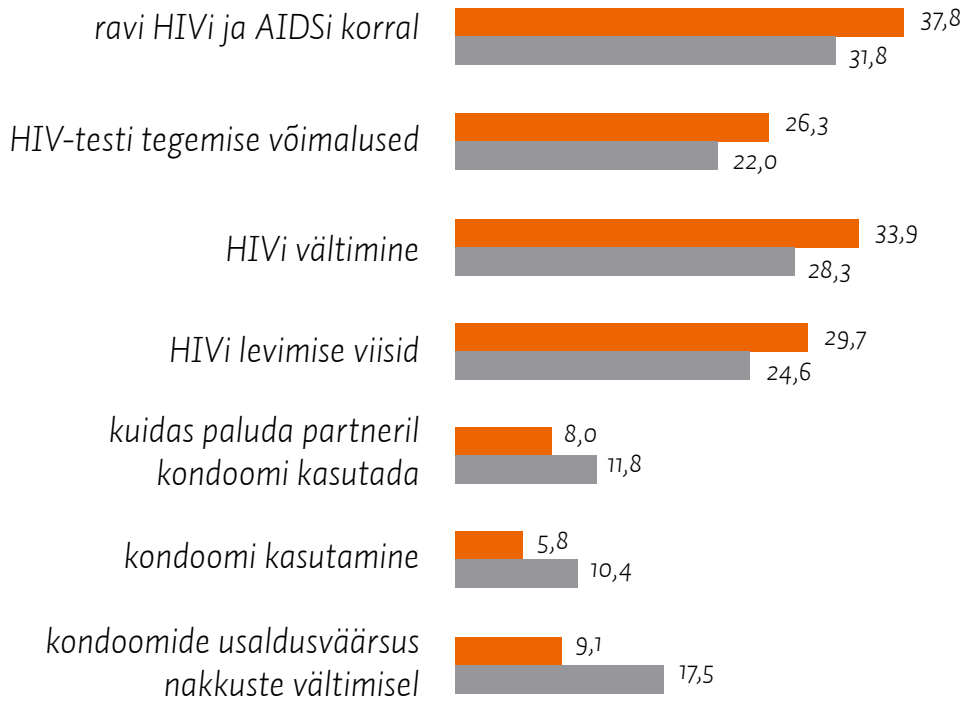

Teemad, mille kohta 14–18-aastased noored sooviksid peamiselt informatsiooni. Vanuserühmades sugude lõikes (%). Mees Naine
Tervise Arengu Instituudi uuring. 2003.

ÕIGE PILK, ÕIGE SÕNA, ÕIGE TÄHENDUS

JAAK KILMI, FILMIREŽISSÖÖR

Stereotüübid meie teadvuses on dokumentalistile tänuväärne aines. Inimesed, kelle maailma moodustab suurem või väiksem pundar stereotüüpe, on huvitavad, kentsakad – isegi naljakad, kui soovite. Armsad võivad nad samuti olla. Vahel esitavad nad oma seisukohti nii jõuliselt, et hirm hakkab. Igal juhul on neil selge siht elus, kindlad püsiväärtused ja kindel vastane.

Mõned sõbrad on minu ja Andres Maimiku n-ö naistefilme Suur õde *ja* Isamaa ilu *süüdistanud silmakirjalikkuses.*

Et me küll kuulutame soovi juhtida tähelepanu soolistele stereotüüpidele, tegelikult aga hoopis süvendame neid oma koloriitsete naiskangelaste karikatuurse kujutamisega.

Näidates ebaküpseid seisukohti esitavat blondiin-poliitikut või traditsioonilisi soolisi käibetõdesid vuristavat partei naiskaardiväelast, me justkui osutaksime, et kõik naised on kanad.

Või et Kodutütarde rivimarss ja patriarhaalse maailma püsiväärtustele ülevalt "Elagu!" hõiskav peavanem on "tegelikult" nähtud meie üleolevast meesvaatepunktist.

Äkki ongi neil õigus ja me oleme Avatud Eesti Fondi raha hoopis teisele poole rindejoont vedanud, andes sealt itsitades omadele tuld? Üks serbia tüdruk, kes Budapestis Kesk-Euroopa Ülikooli naerda lõkerdavas saalis meie *Isamaa ilu* vaatas, märkis, et kui ta oleks seda näinud näiteks televiisorist pärast iseseisvuspäeva paraadi, arvanuks ta, et tegu on õudse patriarhaalse unelmaga. Ta pakkus välja, et film võiks olla varustatud mõne lugupeetud spet-

FILMI *MA OLEN JU NAINE* PEATEGELANE

sialisti asjatundliku kommentaariga, sest ükski soolist võrdõiguslikkust edendav teos ei tohiks ringelda ilma ainuõiget retseptsiooni nõudva tekstita. Inimesed võivad ju valesti aru saada ning mõeldagi, et naised peavad oma meestele armastuses alluma ja mehed neile kord nädalas kere peale andma.

Ma andsin oma sõrme rahvusvahelisele võrdõigusliikumisele, kui võtsin vastu Avatud Eesti Fondi raha nende kahe dokumentaalfilmi tegemiseks. Käe andsin siis, kui soostusin eksperdina osalema põhiliselt endistes Nõukogude vabariikides võrdõiguslikkust edendavate filmide uue kogumiku valmimisel. Kogumiku pealkiri on *Gender Montage: Paradigms in Post-Soviet Space* ning see pandi kokku 2006. aasta alguseks. Rahvusvahelises programmis osaleb 11 maad: peale Eesti veel Armeenia, Aserbaidžaan, Gruusia, Kõrgõzstan, Leedu, Tadžikistan, Ukraina, Usbekistan, Venemaa, samuti Mongoolia.

Niisiis kuulutasime Avatud Eesti Fondi ja Eesti Filmi Sihtasutusega 2004. aasta kevadel välja sotsiaalseid soorolle käsitlevate dokumentaalfilmide ideekonkursi. Meile laekus seitse ideed, mis käsitlesid selliseid teemasid nagu modellid, naisjuhid, meeslasteaednikud, emadus ja rahvuslik iibepropaganda, meeste terviseprobleemid, telereklaam soostereotüüpide taastootjana. Et valdkond – soorollid – on üsna umbmäärane, oli silma paistnud tööde puhul edu pandiks täpselt püstitatud ülesanne.

Kandvaid ideid oli mitu. AEFi toel läks töösse film pealkirjaga *Ma olen ju naine*, mis räägib ühe perekonna näitel väärtuste kujunemisest emade ja vanaemade elukogemuse edasikandumise kaudu. Autor Kert Grünberg sõnastas filmi eesmärgi nii: "Tüdrukud, kes on kasvanud isata, saavad emade käest päranduseks teadmise, et meeste peale loota ei saa, tuleb ise hakkama saada. Film jälgib 25-aastase üksikemade liinist põlvneva Airika elu – mis põhjustel on noor naine otsustanud elada ilma meheta ja saada üksikemaks."

Iibeküsimus on Eestis muutunud üheks põhiliseks valupunktiks ja emadust ei pea paljud eraasjaks, vaid kodanikukohuseks. Küllap ongi emapalk ka rohkem rasedaid tänavatele jalutama toonud, kuid üle poole Eesti abieludest lõpeb endiselt lahutusega ja lapsed jäävad enamasti ema kasvatada. Perekonnas, mille loo film jutustab, on nii ema, vanaema kui vanavanaema lapsed üksinda üles kasvatanud.

Me ei kohta filmis graafikuid ja tulpdiagramme lahti seletavaid võrdõiguslikkuseuurijaid ega ka muid eksperte, kes ütleks, kuidas filmi vaadata ja mida sealt välja tuleks lugeda. Ent mulle meenus taas too Serbia üliõpilane, kes jutlustas dokumentaalfilmide didaktilisest missioonist, et soolist võrdõiguslikkust edendavad teosed ei külvaks lihtsates inimestes segadust.

Kui feministlikud mõtlejad heidavad meie dokumentaalfilmide peategelastele ette, et nad on kõike muud kui ideaalsed ja intelligentsed esinduskujud, siis sama kehtib ka selle filmi peategelase kohta – ta on liiga "enesekõllane" ning maailma lihtsustav, et teda saaks tõsiselt võtta. Seega ei ole ehk põhjust süüdistada režissööri hiilivas seksismis. Selgub, et ka naisdokumentalistile on huvitavam jälgida niisugust... stereotüüpset tüüpi.

Filmis valitsev mentaliteet on, et meestega elatakse koos "majanduslikel põhjustel" ja selle nurga alt vaadates on emapalk tõeliselt sobivaks iseseisvuse garantiiks. Isa diivanil võib vahetuda, peaasi et diivani kuumakse on tasutud.

Isaks olemise inimnäolised küljed aga, näiteks lapsed kui inspiratsiooniallikas, vajadus näha oma lapsi kasvamas ja isa uhkus oma laste üle, jäävad retoorikast välja.

Mis juhtub, kui stereotüübis peegelduvad ihad ja hirmud vahetavad kohad? Tõesti, mis siis juhtub, kui inimesed, vaadates Kert Grünbergi filmi, saavad valesti aru ja mõtlevad, et lapse saamiseks tuleb mees valida "tõupuhtuse", siniste silmade ja pika kasvu järgi? Ning et tugevad eesti naised ongi sellised, kes laste kasvades meeste kohalolekut ei vaja? Kui need emad sisendavadki oma tütardele, et last üksi kasvatada on tore, sest nii saab teda täpselt "iseenda näo järgi" kujundada? Ning unustavad, kuidas mõjub lapse psüühikale see, kui ema iga natukese aja tagant uue isaga diivanil istub.

Tõepoolest, tihtilugu võib üksüheselt määratlemata sõnumiga probleeme tekkida.

Kõhklustest hoolimata on kindlasti üks positiivsemaid tulemusi 11 eri riigi filmiprogrammi koostamisel, et nähtud võrdlusmaterjal teistest kultuuridest teravdab praeguste ja tulevaste filmitegijate pilku sooga seotud teemade märkamisel. Samuti võib uhkusega tõdeda, et teraseid naisdokumetaliste on Eestis rohkem kui üks, erinevalt mitmest teisest ühises dokumentaalfilmikassetis osalevast maast.

FILMI MA *OLEN JU NAINE* PEATEGELANE

KAASAMISEST, INNUSTAMISEST JA ÕPPIMISEST

ELEKA RUGAM-REBANE,
VALITSUSE INFONÕUNIK, KAASAMISE VALDKONNA JUHT RIIGIKANTSELEIS

Avatud Eesti Fondi ja riigikantselei koostöö kodanikuühenduste ning kaasamise vallas algas 2004. aastal. Milles koostöö seisneb? See hõlmab tegelikult laiemat valdkonda – alates poliitika kujundamisest kodanikuühenduste kaasamiseks riigi otsuste kujundamisse ning lõpetades Euroopa Liidu alaste teavitusprojektidega kodanikuühendustele.

Üks kitsam suund selles laias teemas on Eesti riigiametnike enesetäiendamine välismaal kodanikuühiskonda ja kaasamist käsitleval kursusel "Poliitika ja avalikkus" Suurbritannias.

Kaasamise kui poliitika kujundamise küsimustes on AEF riigikantselei partner nii Eesti Kodanikuühiskonna Arengukava ühiskomisjonis, kaasamise hea tava loomisel, riigiametnike ja vabaühenduste koolitamisel ning innustamisel, ürituste korraldamisel. Riigikantselei tunneb igati AEFi aktiivset moraalset toetust ideede esilekutsumisel ja ka nende ideede rakendamisel.

Üks tegelik näide riigiametnike innustamisest ja ideede elluviimisest on 2004. aastal alguse saanud mõte saata riigiametnikud koos vabaühenduste esindajatega Londonis toimuvale kursusele "Poliitika ja avalikkus" ("Policy and the public"). Olen ise üks neist riigiametnikest, kelle valdkonnatunnetus ja koostöökogemus kodanikuühendustega said paljuski alguse just seal kursusel.

Kust tuli mõte saata ühenduste esindajad ja riigiametnikud koos piiri taha kursusele ja milleks see üldse hea on? Igapäevatööd tehes on ametniku ettekujutus kodanikuühenduste tegevusest ja probleemidest küllaltki ühekülgne ning riigiasutusekeskne, riigiasutuste ja ühenduste toimimispõhimõtted on lihtsalt niivõrd erinevad. Seda organisatsioonide toimimise ja mõttemaailma erinevuse kogemist võiks isegi omamoodi kultuurišokiks nimetada.

Eestist eemal, samal eesmärgil ja oma riiki esindades tekib ka võrdlemisi erinevate elualade inimestel sageli ühtekuuluvustunne. Usun, et seda on tundnud kõik kõnealusel kursusel osalenud. Liiatigi on sellises olukorras riigiametnikel ja vabaühenduste esindajatel võimalus omavahel lähemalt tutvuda ja pingevabamas õhkkonnas vastastikku huvitavaid küsimusi arutada. Selline suhtlusvorm kahtlema-

KURSUS "POLIITIKA JA AVALIKKUS" LONDONIS

ta lähendab mõttemaailmu. Mõistagi saavad kursusel osalejad üsnagi selge ettekujutuse Suurbritannia avaliku sektori ja kodanikuühenduste koostöö toimimisest.

Kursusest võtab osa eri riikide ja isegi eri maailmajagude inimesi, mis annab hea võimaluse teiste riikide kogemuste pinnalt näha Eesti ühiskonna hetkeolukorda ja arenguvajadusi.

Nii et mitmekülgselt kasulik ettevõtmine – nii võrgustiku loomise kui kodanikuühiskonna teemadega süvitsi tutvumise mõttes.

Londonis toimuval koolitusel on AEFi algatusel 2004. aastast käinud viis riigiametnikku, neist kolm AEFi stipendiaadina. Kõik need ametnikud on nüüd kahtlemata palju teadlikumad kaasamise olemusest, probleemidest ja võimalustest. Sellega oleme loonud riigiametnike seas oma kodanikuühiskonna-võrgustiku.

Traditsioon peab kestma.

KODANIKUÜHISKONNA VALIKUD

KRISTINA MÄND,
EESTI MITTETULUNDUSÜHINGUTE JA SIHTASUTUSTE LIIDU JUHATAJA AASTAIL 2000–2006

Sageli küsitakse, miks on Eesti kodanikuühiskonna areng olnud nii edukas ja kuidas see alguse sai. Eriti huvitab Eestit külastavaid väliseksperte, miks on meie mittetulundussektor nii palju tugevam, ühtlasem ja arenenum kui teistes Kesk- ning Ida-Euroopa riikides ning millise rahaga see on saavutatud.

Minu vastus on enamasti olnud selline: kõigis Kesk- ja Ida-Euroopa riikides on loodud George Sorosi toel avatud ühiskonna instituudid, Eestis niisiis Avatud Eesti Fond (AEF). Kõikidel neil on olnud õigus ise määrata, milliseid suundi ja tegevusi nad rahastada soovivad. AEFile on algusest peale olnud oluline toeta-

« EMSL TUNNUSTAB KODANIKUÜHISKONNA
2006. AASTA TEGIJAID TOOMPEA LOSSI VALGES SAALIS

da lisaks haridusele ja kultuurile ka kodanikuühiskonna ning mittetulundussektori arengut tervikuna. Sellele on lisandunud teiste välistoetajate abi, mida erinevad ühendused on Eesti soodsas keskkonnas väga hästi kasutada saanud. Peale Sorosi tuli välisrahastus USA fondidest, näiteks Balti-Ameerika Fondist, ÜRO Arenguabi programmist ja Euroopa Liidu riikidest. Eesti riigi enda investeering kodanikuühiskonda on olnud väga tagasihoidlik.

SÜSTEEMNE ARENG VÄLISRAHA TOEL

Oluline algustähis on kindlasti 1991. aasta, mil AEF koos 25 teise fondiga asutas Eesti Fondide Keskuse, millest praeguseks on saanud Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit (EMSL). EMSL hakkas juba 1990. aastate keskel pöörama suurt tähelepanu ühenduste liikmete koolitamisele, et nad oskaksid toime tulla rahaasjadega, orienteeruda seadustes, pakkuda teenuseid, s.t kõigele sellele, mis tagaks nende üha tugevneva elujõulisuse. EMSL on arenenud koolitus- ja tugiorganisatsioonist tugevaks eestkoste- ning poliitika kujundamise võrgustikuks. EMSLi läbimõeldud ja strateegiline lähenemine kogu kolmanda sektori ja ühiskonna arengule on koos teiste organisatsioonidega üks olulisemaid tegureid Eesti kodanikuühiskonna kujunemises.

Elutervet mõttevahetust ja arengut kolmandas sektoris ongi algusest peale aidanud hoida väga süsteemne lähenemine vabaühendustele. Pealegi oli meil 1990. aastail kasutada suur hulk välismaist toetusraha, sest nii üldküsimustega tegelevaid kui ka valdkondlikke organisatsioone toetasid peaaegu kõigi lääneriikide saatkonnad ning fondid. Toetusi saadi peamiselt konkreetsete projektide läbiviimiseks; strateegilist tegevustoetust on pakkunud vähesed, seda on saadud põhiliselt pärast Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi (BAPP) loomist.

Teise tugevusena tuleb nimetada organisatsioonide ja protsesside juhtisikuid. Siinkohal jõuame tagasi George Sorosi juurde, kes USA valitsuse eri abiprogrammide kaudu toetas aastaid endise Nõukogude Liidu vabariikide kodanike magistriõpinguid USA ülikoolides. Majanduse ja õigusteaduse kõrval on kodanikuühiskonna temaatikat hõlmavat avalikku haldust õppinud näiteks paljud EMSLi endised juhid, Eesti Kodanikuühiskonna Arengukontseptsiooni (EKAK) konsultandid, Eesti ülikoolide praegused õppejõud, advokaadid, ajakirjandusjuhid ja kultuuriinimesed.

Mida siis George Soros õigupoolest tegi? Ta asutas fondid ehk toetava süsteemi ning valmistas inimesi harides ette võimekaid töötajaid nende tarvis. Selline kooslus on märkimisväärne.

Eesti kolmanda sektori arengul on muu maailmaga võrreldes kolm eripära: EMSL kui keskus loodi liikmesorganisatsioonina, kolmas sektor on mitmekesine, selle areng on toimunud ilma suurte skandaalideta.

Esiteks, miks oli oluline keskuse ehk EMSLi loomine liikmesorganisatsioonina? Paljudes riikides on seda laadi asutused jäänud tugikeskuse rolli, täites konsultatsiooni, koolituse ja infojagamise ülesandeid. Eestis moodustati fondide liit kohe liikmesorganisatsioonina, ning praegu on ta kolmanda sektori hääleks ning mitmetes küsimustes teerajajaks.

Sellisena teeb katusorganisatsioon teiste eest ära ühe osa tööst, sest kõik mittetulun-

dusühingud ei peaks ju üksikult tegelema näiteks seadusloome, maksuküsimuste või kaasamisega. Nii saavad nad keskenduda tegevusele oma valdkonnas ega pea muretsema üldise tegevuskeskkonna pärast.

Teiseks on Eesti mittetulundussektor arenenud väga mitmekesiselt. Pärast iseseisvumist jätkus ajalooliselt kujunenud omaalgatus niisugustes valdkondades nagu kultuur, haridus, ühistegevus. Õige pea kinnitasid kanda modernsed lähenemisviisid ja võtted: strateegiline juhtimine, turundus, teenuste pakkumine, mainekujundus.

Kolmandaks pole tänu üsna korralikele seadustele, järelevalvesüsteemile ning valitsemispõhimõtetele olnud sektoris suuri skandaale, rahakantimisi ega pettusi.

KODANIKUÜHISKONNA PROBLEEMID JA TULEVIKUSUUNAD

Oma eripäradele vaatamata ei ole kolmas sektor Eestis veel sugugi täiuslik. Peale kitsaskohtade igas valdkonnas, geograafiliste ääremaade või maapiirkondade mahajäämuse on meie ees ka mitu üleriigilist väljakutset. Tõsiselt raskendab meie tööd näiteks see, et mõiste "vabatahtlikkus" sisu on jäänud ebaselgeks. Teine suur nõrkus on statistika puudumine. Kolmandaks tööd keeruliseks tegevaks probleemiks on väikeste ühenduste suur sõltuvus rahastajatest ja kas või kohalikust omavalitsusest.

Vähenenud rahastamine välisfondidest, Euroopa Liidu projektide huvi pöördumine mitteliikmete suunas, segadused avalikust sektorist tuleva rahastamisega ning eraannetuste piiratud võimalused tähendavad, et vabatahtlikud ja mittetulundusühendused vajavad järjest rohkem oskusi ning teadmisi eri võimaluste kohta, kuidas hankida endale tegutsemiseks vajalikku raha. Ma ei pea silmas mitte uusi fonde, vaid teistsuguseid oskusi.

Meie julgustame ja õpetame ühendusi, et nad kasutaksid erinevaid võimalusi, mitte ei ootaks ainult projektikonkursse, omavalitsuste raha vms. Eriti aga seda, et nad mõtleksid ise sissetuleku teenimise peale. Praegu puuduvad veel paljude ühenduste sõnavaras sellised mõisted nagu "kliendid", "sihtrühmad" või "turundamine", sest leitakse, et mittetulundusorganisatsioonid ei saa ju ometi tulu teenida.

Kolmas sektor peab liikuma edasi ja vabanema projektisõltuvusest. Peaksime olema rohkem ettevõtete moodi, teenima ise raha, arendama põhivara, hakkama võtma laenu jne. Aga kuidas seda tegelikult ikkagi teha?

Raha teenimine kaupade ja teenuste müügist on üks põhilisi alternatiive vähenenud välisrahastusele ja Euroopa Liidu projektidele ehk siis n-ö range kontrolli all olevale sissetulekule. Ka on avalikke teenuseid pakkudes võimalik end ise ära majandada.

Me ei ole toetuste ja grantide vastu, ent erinevad sissetulekuvõimalused pakuvad lihtsalt suuremat kindlustunnet ja kliendikesksust. Muidugi ei ole teenuste ja kaupade müük sobiv kõigile ühendustele, aga paljudele on see siiski võimalus, mida nad praegu veel kasutada ei oska.

Aga ainult rahast ka kogu aeg rääkida ei tuleks. Palju tööd tehakse vabatahtlike abiga ja heategevuse korras saadud vahenditega.

Ühendused peaksid oskama pidada arvet, kui palju tööd ja mida tehakse ära ilma tegelike rahaliste väljaminekuteta.

Kokkuvõttes liigub Eesti oma väikese riigiga selgesti suure ühiskonna poole. Mittetulundussektor on arenenud avalikust sektorist sõltumata, aga tänu eestkostetööle, aktiivsusele ja suurepärastele inimestele peetakse juba mõnda aega silmas oma organisatsiooni või sektori päevakorrast suuremaid sihte – kogu ühiskonna arengut.

RAHASTAMINE EI TÄHENDA ÜHTE KINDLAT ALLIKAT, VAID ÜHENDUSTEL ON MITU VÕIMALUST:

- *teenida sõltumatut raha kaupade ja teenuste müügist;*
- *lisada täielik kulude katmise põhimõte oma hangetesse ja taotlustesse;*
- *avalike teenuste osutamine;*
- *heategevuslikud annetused.*

Alustada tuleb sellest, et ühendus vaatab tähelepanelikult ringi ning otsib kõiki võimalusi oma sissetuleku mitmekesistamiseks, et tekitada n-ö elujõuline sissetulekukogumik ehk funding mix.

LUGU SELLEST, KUIDAS GLOBAALSEST SAI LOKAALNE

HELI ARU,
BALTI-AMEERIKA PARTNERLUSPROGRAMMI
EESTI KOHALIKU EKSPERTKOGU ESIMEES AASTATEL 2002–2005

Balti-Ameerika Partnerlusfondi vormiline ajalugu läheb tagasi 1998. aastasse, kui Ameerika Ühendriikide Rahvusvahelise Abi Agentuur ja Avatud Ühiskonna Instituut selle fondi asutasid. Selle sammu tagamaad on seotud 1990. aastate teise poole arenguga rahvusvahelistes suhetes: 1994. aastal olid Eestist küll lahkunud Vene väed, kuid võitlus Lääne mõjusfääri kuulumise pärast polnud Balti riikide jaoks lõppenud. Me olime küll teada andnud oma kindlast soovist liituda Põhja-Atlandi Julgeolekuorganisatsiooniga, kuid rahvusvahelisel tasandil toimuv võitlus suurriiklike mõjusfääride pärast polnud leidnud veel selget lahendust. 1997. aastal NATO ja Venemaa poolt Pariisis allkirjastatud vastastikuse koostöö ja julgeoleku põhiakt oli loonud Balti riikides arusaamise, et meie vabadusaeg võib kujuneda üürikeseks. Oli küll olemas laiem poliitiline toetus Tšehhi, Poola ja Ungari kaasamiseks NATOsse, aga Balti riikide saatus polnud veel selge.

1998. aastal allkirjastatud Ameerika Ühendriikide ja Balti hartast pidi kujunema platvorm, mis sillutab Balti riikidele tee NATOsse. Selle Clintoni valitsuse välispoliitilise sammu mõte oli üldiste julgeolekusuundade kõrval julgustada kolme Läänemere-äärset väikeriiki kiirendama ka oma majandusreforme ning ehitama üles mitmerahvuselist demokraatiat, pöörates tähelepanu vene keelt kõnelevate vähemuste lõimimisele.[1] Just sellest hartast sai vormiline algustähis tegevussuundadele, mille põhjal loodi igas Balti riigis Partnerlusprogrammi tugipunktid.[2]

[1] Ronald Asmus, "NATO avanemine" (2005), lk 239
[2] Vestlus USA suursaadikuga Eestis aastail 1995–1997 Lawrence P. Tayloriga 23. septembril 2006. a Jurmalas.

BALTI-AMEERIKA PARTNERLUSPROGRAMMI TOEL ILMUS AASTAID
KODANIKUÜHISKONNA AJALEHT *FOORUM*

Ja nüüd, Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi lõppemise ajal on paras aeg küsida: milline on olnud tema osa oma tegutsemisaastail 1999–2006? Ajaloolise pärandi hindamiseks on veel vara, sest paljudes valdkondades on ulatuslikum areng veel pooleli, kuid esialgse kokkuvõtte tegemine on küllap õigustatud. Rahaliselt on filantroop Georg Soros ja USA maksumaksja panustanud partnerlusprogrammi kaudu 5 miljonit dollarit Eesti kodanikuühiskonna tugevdamiseks, kolme Balti riigi peale kokku on see summa 15 miljonit dollarit. Programm on mõjutanud tuhandeid inimesi. Ent osalejate suurest arvust veel tähtsamaks tuleb pidada selle raha abil loodud võimalusi tänapäevase kodanikuühiskonna mõtteviisi ja praktika levitamiseks Eestis. Kodanikujulgus ja -aktiivsus, sõltumatu hääle kuuldavale toomine riigi ja kohaliku võimu otsustamisprotsessides inimeste elu ja keskkonda puudutavates küsimustes, kolmanda sektori organisatsiooni töötajate kutseoskuste kasv sobiksid meie tegevustoetuste eraldamiste peamisteks märksõnadeks. Nende aastate jooksul on toetatud arvukalt algatusi, millest jääb märk maha. Olgu nendeks siis Riigikogus heaks kiidetud Eesti kodanikuühiskonna kontseptsiooni koostamise toetamine, mitmeaastased tegevustoetused tugevatele eestkosteorganisatsioonidele, kohaliku kogukonnafondi idee katsetamine Viljandis, arvukad koolitused eestkosteorganisatsioonidele Tallinnas ja Tartus ning Eesti servaalade külades, kodanikuühiskonna suundumusi jälgiva kompetentsikeskuse loomine Tallinna Ülikoolis, aktiivsete noorte toetamine. See loetelu võiks olla veelgi pikem, kuid tähtis on see, et tähelepanu on jagunud nii riiklikul kui ka rohujuuretasandil tegutsevatele ühendustele. Toetusi on jagatud ideedele ja organisatsioonidele, mis avastavad "uusi territooriume" ja on Eesti oludes tõeliselt uudsed. Vähetähis pole asjaolu, et BAPPi toetus on olnud peaaegu ainus arvestatav välisraha pärast suuremate rahastajate eemaletõmbumist siit kandist 1990. aastate teisel poolel. Juba tegutsevatele organisatsioonidele oleme pakkunud rahalist tuge, mida riik sel ajal veel polnud valmis andma.

Partnerlusprogrammi käivitumine ning hilisem areng on kujunenud erinevaks paljudest teistest rahvusvahelise abi skeemidest. Kokku lepitud tegevusraamistikus on meil Eesti ekspertkogus olnud üsna vabad käed oma rahaeralduste strateegiate valikul. Tegutsemisaastate jooksul on suudetud saavutada hea tasakaal lokaalsete ja ülevõrgustikuliste algatuste vahel.

Kuigi vaidlusi on jätkunud igasse eelarveaastasse – küll ühenduste ajalehe väljaandmise, uuringute toetamise vms üle –, on need vaidlused tagantjärele hinnates alati lõppenud soodsalt, sest New Yorgi peakorteri jaoks algselt ehk arusaamatute sammude taga on alati olnud selgelt põhjendatud kohalik vajadus.

Tahaks siinkohal tänada kõiki kohaliku ekspertkogu töös osalenud entusiaste ja Avatud Eesti Fondi ning Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi töötajaid! Nad kõik on lähtunud oma töös usust, et tugeva ja demokraatliku riigi vundament algab tema kodanikest, kes teavad oma õigusi ja julgevad oma arvamuse välja öelda ning kellel jätkub hoolivust oma kaaskodanike vastu.

Osundades lõpetuseks Ida-Euroopa taustaga endist Ameerika Ühendriikide välisministrit Madeleine Albrighti[3] – mitte ükski teine Euroopa osa pole külma sõja ajal rohkem kannatanud kui Balti riigid. Me kaotasime oma julgeoleku, oma vabaduse, oma iseseisvuse ja heaolu – ühesõnaga kõik peale vaimu ja sitkuse. Usutavasti on BAPF märkimisväärselt kaasa aidanud arengusuundadele, mille eesmärgiks on luua tugev ja toimiv kodanikuühiskond kogu siinses regioonis. Müts maha nende inimeste ees, kes segastel aegadel oskasid teha valikuid, mis tõid kaasa olulisi rahalisi võimalusi siinsete kodanikualgatuslike organisatsioonide tugevdamiseks! Balti-Ameerika Partnerlusfondi lugu on ilus näide sellest, kuidas üleilmsed protsessid suurriikide pealinnades ka kohalikule, rohujuuretasandile jõuavad ning võivad puudutada kõiki aktiivseid kodanikke, andes neile lootust ja usku paremaks homseks.

[3] Ronald Asmus: "NATO avanemine" (2005), lk. 239.

MILLIST TOETUST ON MITTETULUNDUS-ÜHINGUILE VAJA?

ULRIKA HURT, EESTI EUROOPA LIIKUMISE JUHATAJA AASTATEL 2005–2007

Eesti Euroopa Liikumise kogemuse järgi on vabaühendusele kõige olulisemad kaks asja: tegevustoetus ning teiste ühenduste tugi. Kõik muu selle järel tuleb märksa lihtsamalt.

Millises olukorras on väikesed MTÜd? Tihti valmistab muret toimetulek, võimaluste puudumine paremate ja suuremate projektide kirjutamiseks, paratamatus tublisid töötajaid ükskõnes napilt tasustada. Nii nagu inimene ei saa tegelda eneseteostusega enne, kui söök ja jook ning turvatunne on olemas, ei saa ka mittetulundusühing tõhusalt teostada oma missiooni, kui raha on vähe, nii et seda ei jagu ka paremate projektikirjutajate tasustamiseks.

Avatud Eesti Fondi Balti-Ameerika Partnerlusprogrammilt taotletud tegevustoetusega on MTÜ-l võimalik katta osa halduskulusid, tasuda projektikirjutajale, tegelda liikmete kaasamise ning organisatsiooni arendamisega. Sama saaks teha muude tegevustoetustega, kuid näiteks 2005. aastal oli AEFi/BAPPi sellesisuline projektikonkurss Eestis ainuke.

Projektipõhine majandamine on mittetulundusühingute õnn ja ka õnnetus. Väga mitmete väikesemahuliste rahastamistaotluste kirjutamine nõuab projektikirjutaja palkamist, seda aga ei rahasta peaaegu ükski projekt peale tegevustoetuse. Kui teenuse pakkujaks on organisatsioon, pole olukord nii keeruline, sest siis on projektikirjutaja võimalik palgata omavahenditest.

Suuremaid ja keerulisemaid Euroopa Liidu fondide projekte, millel oleks rohkem mõju, ei ole aga keegi nõus tasuta kirjutama ning sestap tuleb tunnistada, et enamasti jääb väiksemate MTÜde areng pidama just projektikirjutamise rahastamise võimatuse taha.

Tegevustoetus aitab jätkata põhitegevust ka siis, kui mõni projekt parasjagu lõpeb, uus aga pole veel alanud või on alles kirjutamisel. Nii pakub tegevustoetus organisatsioonile püsivust ning võimaluse tegevust paremini kavandada.

Seega on toetusel, mida AEF/BAPP pakub, ka mitterahaline lisaväärtus: tegevustoetuse abil stabiilsemaks muutunud organisatsioo-

NOORTE PROJEKTIJUHTIDE KOOL

nid on enam võimelised üksteist toetama ning koostööd tegema.

Need, kel on oma organisatsioonis n-ö söögi- ja peavarjumure lahendatud, suudavad julgust sisendada ka teistesse.

On fonde, mis eelistavad koostöös tehtud projekte. On MTÜsid, mis vaid sellise konsortsiumina on võimelised Euroopa Komisjoni poolemiljonikrooniseid grante taotlema. Kui teha veidi rohkem asju koos, mitte eraldi, on võimalik projektide kirjutamise ning haldamise raha kokku hoida, palju rohkem ja laiemalt ära teha ning luua tegevustoetusele lisaväärtus.

Eesti Euroopa Liikumine on kasutanud AEFi/BAPPi tegevustoetust nii kontorikulude kui ka liikmeürituste katteks, milleks ühestki teisest projektist raha saadud pole. Liikmemaksude laekumine toetab vaid väikest osa liikmetegevustest. Märkimisväärset osa grandist oleme otsustanud kasutada koostööprojektide arendamiseks: esimese neist "Minu tulevik – mina osalen" kirjutasime Euroopa Komisjonile koostöös Tuleviku-uuringute instituudi ning SA Domus Dorpatensisega ning teise suurema "Kodaniku teeviidad" siseministeeriumile koostöös Kodanikukoolituse ning Külaliikumisega Kodukant. Kavatseme ka edaspidi suure osa toetusest kasutada projektide kirjutamiseks, millest võidaks rohkem organisatsioone kui ainult EEL. Võiduks peame niihästi suurema hulga inimesteni jõudmist, paremaid materjale ja suuremaid rahalisi võimalusi oma ideede teostamisel kui ka MTÜde õhkkonna muutumist palju meeldivamaks. On ju kõik organisatsioonid ikka väljas ühise hea eesmärgi nimel: muuta maailma paremaks, rohkem informeerituks, abistada nõrgemaid, tutvustada inimestele nende võimalusi.

Kindlus oma missiooni elluviimiseks on niisiis võimalik saavutada nende MTÜde kindla rahastamisega, kes tegutsevad üldsuse huvides ning on võimelised teiste organisatsioonidega koos rohkem ära tegema. Eesti Euroopa Liikumisel on hea meel, et AEF/BAPP niisuguse tegevustoetusfondiga olemas on – sellega on ta süstinud mittetulundusühingutesse suure hulga turvalisust.

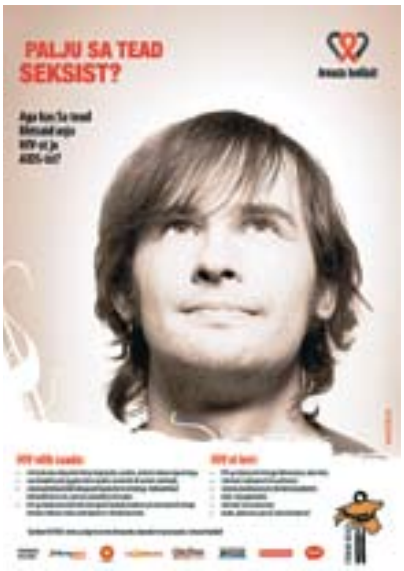

TERVE EESTI SIHTASUTUSE PLAKAT

HEATEO SIHTASUTUSE LUGU

ARTUR TAEVERE, HEATEO SIHTASUTUSE JUHATAJA JA KAASASUTAJA

Kolme tegevusaasta jooksul on Heateo Sihtasutus kasvanud heategude vahendajast sotsiaalse ettevõtluse eestvedajaks Eestis.

Heateo Sihtasutuse tegemisi on vaikimisi saatnud põhimõte, et head tahet, soovi häid tegusid teha ja muutusi luua on Eestis küllaga. Kui millestki puudu on, siis võimalustest, harjumustest, traditsioonist.

Need võimalused, harjumused ja traditsioon on see, mida me kokku mõistame kodanikuühiskonna all. Tugev kodanikuühiskond, harjumus suunata ühiskondlikke protsesse ei teki iseenesest. Eesti on kodanikualgatuse määralt Lääne-Euroopast selgelt maas, ent – justkui kinnitamaks meie põhimõtet – on arenenud selles vallas kiiremini kui paljud teised Ida-Euroopa riigid.

Kui Heateo Sihtasutus 2003. aastal loodi, tõdesid tema asutajad, et sageli on olukordi, kus inimesed tahaksid midagi ühiskonna heaks ära teha – aga ei tea, kuidas. Sihtasutuse rajajate meelest – kelle hulka kuulusid näiteks Hannes Tamjärv, Linnar Viik ja Kristina Mänd – pidi sellest saama organisatsioon, mis pakub lihtsaid võimalusi teha head.

Esimene samm sellel teel oli portaali www.heategu.ee käivitamine, kust võib leida eri võimalusi ühiskondlikuks tegevuseks. Kolme aasta jooksul aitas portaal kaasa sadade heategude sünnile: tormikahjude koristamine, naftaste lindude puhastamine, raamatute lintilugemine pimedate tarbeks on vaid mõned ilmekamad näited. (2006. aastal kolis portaal aadressile www.vabatahtlikud.ee).

Siiski tundsime oma tegutsemise piire: ühiskondlik tegevus, mida portaal heategu.ee vahendas, oli tihti ühekordne ja lühiajaline. Kodanikuühendused, mida püüdsime aidata, vajasid teistsugust abi. Järgmise loogilise sammuna hakkasime tegutsema selle nimel, et kaasata kolmanda sektori tegemistesse järjest asjatundlikumaid kõrgetasemelisi vabatahtlikke – firmajuhte, strateegiakonsultante, rahanduspetsialiste – ning muuta kodanikuühendused suutlikumaks.

Üheks heaks näiteks sellest, kuidas õnnestus ühenduse tegevusse kaasata vabatahtlikke eksperte, on Uuskasutuskeskus (endine Taaskasutuskeskus). Selle keskkonnaorganisatsiooni sünnile ja arengule esialgsest ideest kuni tänapäevani on aidanud kaasa mitmed vabatahtlikud Hansapangast ja teistest ettevõtetest.

2005. aasta jaanuaris algatasime ka Pinginaabrite programmi, mis viib ühe aasta jooksul kodanikuühenduse ja äriettevõtte juhi kokku "ühte pinki istuma" ja juhtimisküsimusi arutama. Selles programmis on osalenud kümmekond kodanikuühendust; strateegiliste nõuannetega on ühendusi abistanud vabatahtlikud Hansapangast, KPMGst, Oracle'ist, Elisast ja mujalt. Pinginaabrite programmist on tänaseks välja kasvanud suure potentsiaaliga kodanikuühen-

duste hindamine, nõustamine ja konsulteerimine tagamaks nende organisatsioonide võimalikult laialdast ühiskondlikku mõju.

Kuigi peame ühenduste suhteid ärimaailmaga oluliseks viisiks, kuidas Eesti kodanikuühiskonda tugevamaks muuta, on mitmedki kodanikuühenduste nõrkused praeguseks juba pikaajalised ja nende ületamine ei toimu üleöö. Iga-aastases ühenduste jätkusuutlikkuse indeksis, mida koostab Ameerika Ühendriikide Rahvusvahelise Arengu Agentuur (USAID), on Eesti ühenduste peamiseks nõrkuseks rahastamisküsimused. Eesti kodanikuühendused on liialt sõltuvad projektipõhisest rahastamisest; samuti pärsib organisatsioonide arengut pikaajalise strateegiaplaani või korraliku tegevusmudeli puudumine.

Seetõttu oleme kolmanda sammuna Heateo Sihtasutuse arengus jõudnud sotsiaalse ettevõtluseni – äratundmiseni, et ühiskonnas positiivse muutuse loomiseks on vaja ettevõtlikke eestvedajaid, kes suudaksid üles ehitada elujõulisi organisatsioone.

Sotsiaalsed ettevõtjad on inimesed, kes on pühendunud uute, vahel pöörasena näivate ideede elluviimisele.

Nad on leidlikud ja väga järjekindlad oma unistuse teostamisel. Pikaajalise ühiskondliku muutuse sünniks aga ei piisa ühest või paarist säravast isiksusest – on vaja ka jätkusuutlikku ja isemajandavat organisatsiooni. Sotsiaalset ettevõtet eristab tavalisest MTÜst see, et tema tulubaas on suures osas või täielikult sõltumatu [illegible]

Olgu näiteks Terve Eesti Sihtasutus, mis kaasab ettevõtteid HIVi-ennetusse Eestis; Uuskasutuskeskus, mille põhitegevuseks on kasutatud esemete suunamine uuesti ringlusse, või Cafedirect, mis müüb "õiglast" kohvi ja teed, makstes tootjatele tavalisest palju kõrgemat hinda.

Tänu läbimõeldud ja toimivale ärimudelile saab sotsiaalne ettevõte maksta oma töötajatele paremat palka, investeerida oma organisatsiooni professionaalsemaks muutmisse ning seeläbi paremini täita oma sotsiaalset missiooni.

Usume, et alustavaid sotsiaalseid ettevõtjaid ning juba tegutsevaid ettevõtlikke kodanikuühendusi toetades on meil võimalik oluliselt kaasa aidata positiivsete muutuste sünnile Eesti ühiskonnas. Me tunneme pidevalt, et mida rohkem me suudame leida liitlasi, partnereid ja toetajaid, seda edukamad oleme. Oleme tänulikud kõigile vabatahtlikele, toetajatele ja koostööpartneritele – seejuures eriline tänu Avatud Eesti Fondile, kes on aidanud Heateo Sihtasutust kui organisatsiooni üles ehitada, ning Hansapangale, kes on olnud meie põhiline toetaja.

Väljakutsed Eesti ühiskonna ees ei ole aastatega väiksemaks muutunud. Võime olla kindlad, et meid ootavad ees põnevad ajad.

HEATEO MEESKOND

EESTI VÄITLUSSELTSIST ERI VAATENURKADEST

KATRIN VIRU, MTÜ EESTI VÄITLUSSELTSI JUHATUSE ESINAINE

"Just argumenteeritud diskussiooni puudus on Eesti ühiskonnas tänapäeval õige suur."
(Toomas Luman, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoja esimees, 2005. aasta Pärnu juhtimiskonverentsil)

Freedom House'i 2006. aasta ülevaates on Eestit peetud kõige vähem korrumpeerunuks endise NSVLi riikide hulgas, samuti üliedukaks e-valitsemise ja interneti kasutamise vallas kogu maailmas. Samas on palju valdkondi nii praegu kui kindlasti ka tulevikus, mis vajavad tõsisemat läbimõtlemist ning põhjalikumat ühiskondlikku diskussiooni, nagu näiteks sallimatus vähemusgruppide vastu, energiaküsimus, naiste ja meeste võrdõiguslikkus, erinevate rahvusgruppide integratsioon, haridus, vabaühenduste areng jm. Viimased aastad on kõik väitlusseltsi turniiride teemad lähtunud Eesti, Euroopa või maailma päevakorral olevatest ja lahendamist vajavatest probleemidest, et panna noori inimesi oluliste küsimuste üle arutlema ning eri poolte argumente võrdlema.

Eesti Väitlusseltsi missiooniks on juurutada mõtteviisi, et ühiskondlikus dialoogis saab määravaks tugevam ja parem argument, ja arendada selleks vajalikke oskusi.

Väitlusliikumine alustas 1994. aastal Avatud Eesti Fondi programmina, 1998. aastast oleme aga iseseisev mittetulundusühing, mis koondab praeguseks ligikaudu 700 inimest üle Eesti. Eesmärkide elluviimiseks on selts loonud klubide võrgustiku ja korraldab igal aastal vähemalt 30 üritust. Need toimuvad nii kohalikul ja üleriigilisel kui ka rahvusvahelisel tasandil: suvelaagrid, algajate ja edasijõudnute turniirid põhi-, keskkooli- ning üliõpilastele; Euroopa ja maailmameistrivõistlustel osalemine; rahvusvahelise noortefoorumi 2004 ja Tallinn Intervarsity 2007 korraldamine. Olulised tegevused on veel avalike väitluste sari "Fookus" avalikkusele suunatuna ja edukas koolitusprogramm.

Tunnustusena senise töö eest valis Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit 2004. aastal Eesti Väitlusseltsi parimaks mittetulundusühinguks.

Tihtipeale mõõdetakse ettevõtmisi nende kasumlikkuse järgi. Milles võiks seisneda väitlustegevuse kasu? Miks seda üldse vaja on? Eristaksin isiklikku, ühiskondlikku ja rahvusvahelist mõõdet.

Haritud ja hea haridusega inimese väärtus ühiskonnas on hindamatu. Kui noor inimene kannab demokraatlikke arusaamu, panustab oma isiklikku arengusse, peab oluliseks võistkonnatööd ning teistega arvestamist, teab ja

2005.–2006. AASTA KESKKOOLIDE
VÄITLUSMEISTRID HTG-ST
MARILIIS METS, SIGRID SOLNIK
JA MART MOORA

tunneb päevakorral olevaid probleeme Eestis, Euroopas ning maailmas tervikuna, saab aru suure osa nähtuste kahepoolsusest ning kujundab sisukale ja kaalutud argumentatsioonile toetudes lõpuks oma arusaama. Kas mõtlevale kodanikule on alternatiivi? Eesti Väitlusseltsis usume, et mitte. Teame, et väitluse abil areneb iga noor paremaks ja vastutustundlikumaks inimeseks, mõtlejaks. Eelmise aasta meistrivõistluste ühel etapil väitlesid keskkooliõpilased parem- ja vasakpoolse maailmavaate hüvede ning puuduste üle. Mõnedki parempoolset mõtteviisi pooldavad noored mainisid turniiri lõppedes, et mõistavad pärast väitlusi märksa paremini ka vasakpoolset poliitikat ning näevad selles mitmeid kaalukaid hüvesid. Mida suurem on ühiskonnas väitlus- ja esinemisoskustega inimeste osakaal, seda altim on inimene isiksuse tasandil vastu võtma läbikaalutud otsuseid.

Sageli tundub, nagu oleks ühiskond mingi "tabamatu loom". Pole selge, kus ja kuidas ta meid mõjutab, mis alustel kujunevad siin levinud hoiakud, väärtused ja nende järgi tegutsemine. Eelmine EVSi nõukogu esimees Andero Uusberg on sõnastanud vastuse järgmiselt:

"Argumenteerimisoskuste laiem levik vähendaks nii avalikus kui erasektoris piisava sisulise analüüsita tehtud otsuste hulka, kurba dialoogi pinnapealsete valimiskampaaniate ja madala valimisaktiivsuse vahel ning huvigruppide oskamatust kasutada paljusid otsuste mõjutamiseks loodud mehhanisme.

Lisaks on samad oskused üha määravamad tööjõu läbilöögivõime seisukohalt kaasaegses majandusruumis. Seega aitaksid paremad argumenteerimisoskused eestimaalastel tulusamalt kasutada kapitalistliku ja demokraatliku ühiskonna võimalusi." Väitlus- ja argumenteerimisoskuste alase hariduse ja harituse kõrge tase ühiskonnas tagaks arukamad otsused, vähendaks demagoogia- ja manipuleerimisvõtete kasutamise võimalikkust oma eesmärkide saavutamisel ning paneks aluse sisulisemale ja põhjalikumale teemakäsitlusele, olulise eristamisele ebaolulisest.

Eesti Väitlusseltsis on tähtsal kohal ka rahvusvaheline väljund: pakume arvukalt võimalusi osaleda väitlejana, treeneri- või korraldusmeeskonna liikmena rahvusvahelistel väitlusüritustel. Eesti väitlejad on tulnud üliõpilaste Euroopa meistriks, jõudnud väitlemise maailmameistrivõistluste avaliku kõnelemise kategoorias finaali ning keskkooliväitluses saavutanud kolmanda koha inglise keelt võõrkeelena kõnelevate võistkondade arvestuses. Hästi nähtavaks kinnituseks noortele suunatud tegevuse tulemuslikkusest on olnud ka paljude endiste väitlejate muljetavaldav areng oma kutsealal.

Väitlusselts on olnud õnnelik organisatsioon, sest paljud vilistlased on jäänud temaga eri tasanditel seotuks: nõukogu liikmena, treeneri, koolitaja või vabatahtlikuna. Paljud neist on toonud põhjuseks, et nad tahavad nooremale põlvkonnale edasi anda seda head ja väärtuslikku, mida nad väitluse kaudu igapäevaellu kaasa saanud ja kui palju nad on väitlemisega tegeldes õppinud ja arenenud.

MANIFEST TEGI KODANIKUÜHISKONNA KUULDAVAKS

URMO KÜBAR, EESTI MITTETULUNDUSÜHINGUTE JA SIHTASUTUSTE LIIDU (EMSL) JUHATAJA

Eestis toimuvad Riigikogu valimised märtsi alguses ja nii kasutas üks erakond kunagi oma valimiskampaanias Henrik Visnapuu kuulsat luulerida "Sel aastal tuleb kevad teisiti". Vabaühendustele tulid 2007. aasta märtsivalimised tõepoolest teisiti: ühendused esitasid poliitilise manifesti, mille tulemusena jõudis kodanikuühiskond esimest korda eraldi peatükina koalitsioonileppesse.

Avatud Eesti Fondi ja Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi toetatud manifest pööras teistpidi ühenduste senise valimiseelse praktika. Selmet pelgalt küsida, mida erakonnad programmides kodanikuühiskonna arenguks lubavad, sõnastasid ühendused ise kodanikuühiskonna ja -ühenduste arendamiseks vajaliku tegevusprogrammi ning Riigikogult ja valitsuselt oodatavad toetavad sammud.

Nagu see osalusühiskonnas olema peabki, kus valijad ja valitavad pole oma kasu nimel võitlevad vastasleerid, vaid dialoogipartnerid, kes arutavad läbi oma tegevuse ühise eesmärgi nimel.

Mõistagi pole ühiskond labor, kus saaks katset eri viisidel uuesti läbi mängides täpselt tuletada, mis sõltub millest. Nii oli ka manifestil mitmeid kaasteelisi, mis aitasid eesmärgini jõuda. 2006. aasta suve lõpul tõid presidendivalimised kaasa kodanikuaktiivsuse laine, millesarnast Eestis juba aastaid polnud nähtud. Kui keskkonnaminister soovitas kodanikel arvamuste avaldamise asemel "oma liistude juurde jääda", kogunesid viimased valimispäeval Tammsaare parki koosolekule, mille meeleolu sarnanes laulva revolutsiooni omaga peaaegu 20 aastat tagasi. Äri- ja poliitvõimu teemal võeti aktiivselt sõna sügisel seoses Sakala keskuse lammutamisega, mida saatis elav kodanikuühiskonna-teemaline arutelu ajakirjanduses. Ka Eesti ühendused ise olid muutunud tõhusamaks kui kunagi varem oma tegevuses ühiskondlike muutuste esilekutsujana.

Koalitsioonileppesse jõudsid punktid Kodanikuühiskonna Sihtkapitali asutamisest, ühenduste riigieelarvelise rahastamise põhimõtete korrastamisest, kodanikuhariduse kava koostamisest, avalike teenuste üleandmisest ühendustele, maksusoodustuste ülevaatamisest ja üldsuse teadlikkuse suurendamisest. Sellega manifesti mõju aga kindlasti ei piirdu.

Esiteks oli protsess ise vabaühenduste jaoks oluline. Manifesti koostamine 2006. aasta septembrist kuni novembrini andis ühendustele võimaluse koos läbi mõelda, mis on need asjad, mis mõjutavad kodanikuühiskonna arengut Eestis. Kirjutamises osales aktiivselt mitukümmend ühendust. Neid, kes andsid mõne mõtte või kommentaari, oli sadu. Nende arv, kes olid kaasatud katusorganisatsioonide või võrgustike kaudu, ulatus juba üle tuhande. Kõige kibedamal valimiseelsel ajal moodustus üle-eestiline võrgustik ühendustest, kes esita-

sid kandidaatidele küsimusi manifesti ja kodanikuühiskonna teemadel nii e-posti teel kui ka kampaaniaüritustel.

Teiseks tõi manifest kodanikuühiskonna võimalused ja arenguvajadused selgemalt poliitikute, meedia ja avalikkuse tähelepanu alla. Ühenduste ettepanekuid tutvustavate erilehtede koostamisel osales vabatahtlikuna Eesti tippajakirjanikke. Manifesti-teemalised kohtumised erakondadega detsembris ja jaanuaris olid harivad mõlemale poolele. Samas näitas kodanikuühiskonna arengu traditsioonilise hindamise ärajätmine Riigikogus enne valimisi (põhjendusega, et sellisel ajal pole poliitikud asjalikuks analüüsiks võimelised ning enne valimisi räägitu poleks uuele Riigikogule ja valitsusele moraalselt siduv), et erakonnad ei ole veel valmis selleks, et rahvas nende tegevust hindab. Mitte üksnes iga nelja aasta tagant langetatava valimisotsusega, vaid asjaliku analüüsiga, mis ja kuidas on tehtud, mis ja miks tegemata, mida sellest õppida ja kuidas edasi minna.

Kolmandaks annabki manifest kõigile soovijatele mõõdupuu, mille alusel hinnata, kuidas on uus Riigikogu ja valitsus aidanud edendada kodanikuühiskonda. Enne valimisi kogus EMSL erakondadelt vastused manifesti iga punkti kohta ning hakkab edaspidi korrapäraselt koostama ülevaateid sellealasest tegevusest.

MANIFESTI SÜND

- *suvi 2006 – manifesti idee ja eesmärgid arutatakse läbi AEFi/BAPPi ja EMSLi vahel*
- *september 2006 – ideed tutvustatakse ühendustele ning hakatakse koguma ettepanekuid manifesti sisu kohta*
- *oktoober 2006 – valmib esimene manifestiversioon, mille kohta kogutakse arvamusi interneti kaudu, toimuvad konsultatsioonid katusorganisatsioonide ja võrgustikega. Protsessis osaleb sadu vabaühendusi üle Eesti*
- *november 2006 – valmib manifesti lõplik versioon, mis sisaldab 20 ettepanekut kolmes alateemas: kaasamine, kodanikuharidus ja ühenduste jätkusuutlikkus*
- *detsember 2006 – jaanuar 2007 – toimuvad kohtumised kuue suurema Riigikokku pürgiva erakonnaga, kellele tutvustatakse ja põhjendatakse esitatud ettepanekuid*
- *jaanuar-veebruar 2007 – ilmub kaks manifesti käsitlevat erilehte* Eesti Päevalehe *ja* Postimehe *vahel, mille koostamises osalevad vabatahtlikena paljud Eesti tippajakirjanikud*
- *veebruar 2007 – Riigikogu otsustab koalitsioonierakondade häältega jätta ära kodanikuühiskonna arengu kavandatud arutelu; toimub ühenduste ja erakondade avalik väitlus, kuhu tuleb sadakond osalejat. Moodustub ühenduste* ad hoc *koostöövõrgustik, kes esitab poliitikutele küsimusi manifesti kohta nii e-posti teel kui ka kampaaniaüritustel*
- *märts 2007 – valimised ja koalitsiooniläbirääkimised*
- *aprill 2007 – kirjutatakse alla koalitsioonilepe, üheks peatükiks "Kodanikuühiskond ja riiklus", mis sisaldab mitmeid manifestis esitatud ettepanekuid*

LÜHIKOKKUVÕTE DEMOKRAATIASEIREST

IVI PROOS, AVATUD ÜHISKONNA INSTITUUT, DEMOKRAATIASEIRE KAASAUTOR

Avatud Eesti Fondi toetusel analüüsis sotsiaalteadlaste uurimisrühm Eesti demokraatia seisundit 2005. aastal ja korraldas seire, mille teemaks oli "Demokraatia ja rahvuslikud huvid".

Töörühm oli viieliikmeline: sotsioloogid Juhan Kivirähk, Iris Pettai, Ivi Proos (projekti juht), politoloog Raivo Vetik ning filosoof Ülo Kaevats. Projektis osalesid veel sotsioloogid Tiina Raitviir ja Tõnis Saarts.

Mitmed riigid on hakanud läbi viima demokraatia auditeid (*Democratic Audit*), et testida demokraatia kvaliteeti riigis. Suuremad selliste auditite traditsiooniga riikideks on Inglismaa ja Rootsi. Eestis see traditsioon seni puudus. AEFi toetusega õnnestus teostada demokraatia hindamine ja demokraatiaseire.

Demokraatiaseire käigus analüüsisime Eesti demokraatia olukorda ja vastasime kaudselt ka küsimusele, "kui hästi on Eesti riiki valitsetud". Demokraatiaseiret võib käsitada kui esimest, ettevalmistavat etappi demokraatia auditi läbiviimiseks. Ideaalis võiks demokraatia audit muutuda ka Eestis korrapäraseks, igal aastal korraldatavaks ettevõtmiseks, nii nagu see toimub Rootsis.

Projekti tulemuste tutvustamiseks koostasime raporti demokraatia seisukorrast.

HINNANG DEMOKRAATIALE EESTIS

Projekti tulemuste lühitutvustuseks kasutan seire ühe moodulina läbiviidud eksperthinnangute analüüsi. Eksperdid hindasid ühiskonnas toimuvaid protsesse, eelkõige valitsemisalaseid muutusi, mis kaudselt peegeldavad demokraatia olukorda riigis. Eksperdid hindasid probleeme, mida üldlevinud metoodika järgi kasutatakse demokraatia auditite olulisemate indikaatoritena. Indikaatorid rühmitati kolme põhivaldkonda, mille abil saab hinnata demokraatia edukust riigis: 1) rahva arvamusega arvestav valitsemine, 2) seadusandlik valitsemine ja 3) efektiivne valitsemine. Ekspertideks, keda küsitleti, olid tipp-poliitikud, Riigikogu liikmed ja sotsiaalteadlased

Ekspertküsitluse metoodikat koostades pöörasime kõige enam tähelepanu demokraatia osisele, mis peegeldab rahva arvamusega arvestavat valitsemist (*popular government*). Olime seisukohal, et demokraatia toimimisel Eestis on just selles valdkonnas suuremaid vajakajäämisi.

Ekspertide hinnangud demokraatia olukorrale Eestis olid mõnede indikaatorite puhul

ühesugused, kuid kohati erinesid oluliselt. See näitab, et tipp-poliitikute ja sotsiaalteadlaste arusaamad demokraatiast võivad olla väga erinevad. Seega on oluline, et eksperdid esindaksid laiemat sotsiaalsete rühmade skaalat. Mõlemad ekspertide rühmad võib aga liigitada ühiskonna arvamusliidrite hulka.

Eesti demokraatia nõrkus

väljendus ekspertide ühise arusaama järgi eelkõige neljas valdkonnas. Nende indikaatorite puhul poliitikute ja sotsiaalteadlaste arvamused ühtisid. Demokraatia nõrkused olid:

1. nõrk kodanikuühiskond;
2. sotsiaalsest kihistumisest tekkivad pinged;
3. äri ja poliitika põimumine;
4. sotsiaalse kapitali vähesus – usalduslikkuse puudumine inimeste vahel.

Poliitikud pidasid Eesti demokraatia nõrkuseks ka meedia poliitilist kallutatust ja meedia vähest usaldusväärsust. Sotsiaalteadlased meediaga seonduvaid demokraatia häireid oluliseks ei hinnanud.

Sotsiaalteadlased tõid oluliste häiretena demokraatia toimimisel välja poliitikute ebaeetilise käitumise, selge visiooni puudumise Eesti tulevikuarengust ja riigijuhtide ning poliitikute suuutmatuse ühiskonda konsolideerida.

Seega rõhutasid sotsiaalteadlased just poliitikute ja riigijuhtide ebaprofessionaalsust Eesti demokraatia nõrkusena. Poliitikud ise neid indikaatoreid demokraatia häireteks ei pidanud.

Eesti demokraatia tugevuste

kohta on eksperdid ühesugusel arvamusel. Kõige paremas seisus on nende arvates demokraatia klassikaline tunnus, vabad valimised. Väga heaks peavad eksperdid olukorda ka ühiskonna sallivuse alal. Vähemusgruppidest on ekspertide arvates kõige paremini kaitstud usuliste ja rassiliste vähemuste õigused. Positiivse üldhinnangu annavad eksperdid ka teiste vähemusrühmade huvide arvestamisele. Ekspertide arvates on Eestis tagatud rassiliste vähemuste, naiste, homoseksuaalide ja venekeelse vähemuse õigused.

VALITSUS EI SOOVI VÕTTA ENDALE VASTUTUST DEMOKRAATIALE ANTUD HINNANGU EEST

Demokraatiaseire tulemused pakkusid suurt huvi meediale ja avalikkuse valgustatud osale, mõistagi ka arvamusliidritele. Eesti demokraatia hetkeseisu, siinse demokraatia nõrkade ja tugevate külgede üle arutlesime ka tipp-poliitikutega. Demokraatiaseire korraldamise eest tunnustas uurimisrühma õiguskantsleri büroo. Siiski ei õnnestunud esimese demokraatiaseire abil avaldada mingit survet valitsevale eliidile ega kujundada olukorda, kus riigi tippjuhid ise huvituksid korrapärasest demokraatia auditist ja hinnangutest demokraatia kohta Eestis. Ideaalis võiks regulaarset demokraatia auditit rahastada riigieelarvest. Praegu on aga Eesti poliitiline kultuur ebapiisav, et tekitada valitsuses valmisolekut tellida sõltumatutelt ekspertidelt riigi demokraatia auditit.

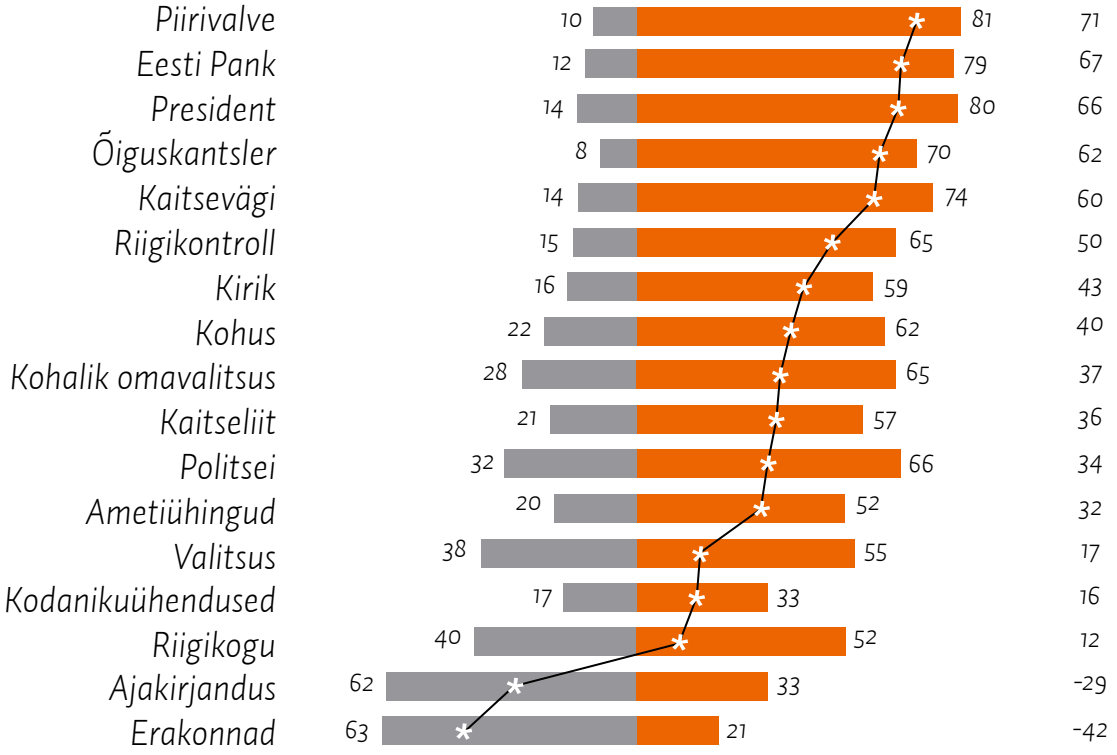

Institutsioonide usaldusväärsus 2005. a oktoobris.
Usaldab *Ei usalda* *Saldo*

MÕTTEKESKUSTE ROLLIST DEMOKRAATLIKUS ÜHISKONNAS. VIIS AASTAT POLIITIKAUURINGUTE KESKUSE PRAXIS ASUTAMISEST

RUTA KRUUDA PRAXISE DIREKTOR AASTATEL 2001–2004

2000. aastal asutatud Poliitikauuringute Keskus PRAXIS on esimene sõltumatu mittetulunduslik mõttekeskus (*think tank*) Eestis, mille eesmärgiks on toetada analüüsile, uuringutele ning osalusdemokraatia põhimõtetele rajatud poliitika kujundamist. PRAXIS on asutatud eraisikute ja Avatud Ühiskonna Instituudi toetusel.

Sõna *praxis* tähistab Vana-Kreeka poliitilises filosoofias praktilist tarkust, mis peale oskuste ja intellektuaalse võimekuse hõlmab ka õige eesmärgi seadmist, mille heaks seda teadmist rakendatakse. Selline tarkus on hea valitsemise aluseks. Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS eesmärgiks on koondada ja kasutada seda teadmist nii ühiskonna valupunktide leidmiseks ja neile lahendusteede pakkumiseks kui ka poliitikaanalüüsi oskuste arendamiseks Eesti ühiskonnas. Oma tegevusega loodame koos kõigi oma kaaslastega aidata kaasa kolmanda sektori suutlikkuse tõusule Eestis, arendada kodanikuühiskonna põhimõtteid ning kasvatada ühiskondlikku heaolu paremate ja teadmistel põhinevate otsuste kaudu.

ÜLEVAADE ORGANISATSIOONIST

PRAXIS on keskendunud kolmele põhisuunale: töö- ja sotsiaalpoliitika, innovatsioonipoliitika ning hariduspoliitika. Lisaks nendele oleme algatanud mitmesuguseid riigi rahanduse, eluasemepoliitika ja õigusaktide mõjusid käsitlevaid projekte ja neis ka ise osalenud. 2004. aastast oleme peale põhivaldkondade järjest rohkem rõhku pannud tervisepoliitika valdkonna väljaarendamisele. Meie meeskonnas on majanduse, avaliku halduse, tervishoiu- ja haridusspetsialiste, mis kahtlemata on heaks eelduseks sektoriüleste teadmiste kasutamisel, rakendamisel ja levitamisel. Kokku töötab meil koos tehnilise personaliga 13 inimest.

Töö- ja sotsiaalpoliitika programmi

eesmärgiks on analüüsida suundumusi tööturul ja sotsiaalsektoris ning hinnata töö- ja sotsiaalpoliitika tulemuslikkust ning mõju sotsiaalmajanduslikule olukorrale. Tähelepanu all on sotsiaaltoetuse ja maksustamise mõju tööturule, aktiivse tööpoliitika tulemuslikkus, sotsiaaldialoog ja kollektiivsed töösuhted, tööjõu mobiilsus ning Euroopa Liiduga ühinemise mõju tööturule ja sotsiaalvaldkonnale.

Innovatsioonipoliitika programm

keskendub Eesti majanduse ning Kesk- ja Ida-Euroopa riikide konkurentsivõime hindamisele ja vastavate poliitikasoovituste väljatöötamisele. Seoses info- ja biotehnoloogia tähtsusega on tegeldud tulevikuseirega neis valdkondades ning analüüsitud infoühiskonna sotsiaalseid aspekte.

Hariduspoliitika programm

keskendub koolitusvajaduse prognoosimisele ja koolivõrgule, koolikohustuse täitmise ja väljalangevuse analüüsimisele ning hariduspoliitiliste suundumuste jälgimisele ja analüüsimisele arenenud riikides.

Tervisepoliitika programm

keskendub riikide tervisesüsteemide võrdlemisele, tervisepoliitika arengule Euroopa Liidus, tervishoiu rahastamise, rahvatervise programmide tulemuslikkuse hindamisele, muu hulgas HIV/AIDSi valdkonnas, ja üleminekuriikide tervishoiureformide analüüsimisele.

Peale analüüside põhivaldkondades on PRAXIS jätnud endale vabaduse algatada uuringuid ka teistes valdkondades, mis on olulised ühiskonna arengu seisukohalt, kuid mis eri põhjustel pole saanud piisavat või professionaalset kajastust või mis ei ole valitsevas poliitikas esmatähtsad. Mõttekeskusena on meie ülesandeks ja kohustuseks juhtida ühiskonnas tähelepanu ka neile teemadele, mis on rohkem suunatud tulevikku.

RAHASTAMINE JA SÕLTUMATUS

PRAXISt rahastavad ühiskondlikud organisatsioonid. Organisatsiooni enda ülesehitamiseks saime institutsionaalse grandi Avatud Ühiskonna Instituudilt (OSI), mis moodustab meie eelarvest ligikaudu 50%. Järjest suureneva osakaaluga on Euroopa Liidu teadusrahadest raamprogrammide kaudu tulev toetus. Väikseima, kuid kasvava osakaaluga on toetused avalikult ja erasektorilt.

On hea meel tõdeda, et pidevalt on kasvanud avaliku sektori nõudlus poliitikaanalüüside järele. Ühes küljest on see märk, et meie tööd on hinnatud ning võimalused ja teadlikkus poliitikaanalüüside vajalikkusest ning kasutamisest on oluliselt suurenenud. Teisest küljest näitab see soovi saada ühiskonnas toimuvatest protsessidest põhjalikumat ülevaadet koos võimalike praktiliste lahenduste kirjeldamisega.

Rahastamisallikate olemasolu ja paljusus on olulise tähtsusega mõttekeskuse sõltumatuse tagamisel, kuid see pole ainutähtis. Sama oluline on mõttekeskuse vabadus valida uurimisteemasid ja -probleeme ühiskonnas, millele valitsus ja meedia ei ole pööranud piisavalt tähelepanu ning mis ei sõltu rahastajate, poliitikute ega üksikisikute huvidest.

VÄLJAKUTSED TULEVIKUKS

Mõttekeskuste edasisele tegutsemisele on oluline püsikindel rahastamine, kutseoskusega inimeste olemasolu, avaliku sektori suutlikkus ja poliitilise kultuuri edenemine sellisele tasemele, et otsuste tegemisel arvestataks teadmisi ning nende analüüsi.

Eesti-sugusele väikeriigile on inimesed ja nende vastavus nõuetele otsustava tähtsusega. Sellele lisandub uurimis- ja mõttekeskuste ülesanne pakkuda korralikku tööd ning praktikas rakendatavaid soovitusi, mis looksid ühiskonnale lisaväärtust. Töötamine mõttekeskuses on väljakutseks nii teadlasele kui ka praktikule, nõudes ühest küljest teadmisi ja oskusi, mis on vastuvõetavad teaduses, ning teisalt eeldades head arusaamist avaliku sektori toimimisest ja ühiskonnaelu arengust. Tuleb senisest enam mõelda võimalustele, kuidas parimat teadmist riigis koondada ja kasutada.

Rahastamise püsikindlus on ja ka jääb mõttekeskustele põhiküsimuseks. Viimaste aastate kasvule vaatamata moodustab avaliku sektori toetus siiski väikese osa mõttekeskuste eelarvest, vähene on ka erasektori huvi toetada teadmisepõhise ühiskonna arengut. Eesti edukus ning ühinemine Euroopa Liiduga on samuti vähendanud võimalusi toetuste saamiseks rahvusvahelistest organisatsioonidest ja fondidest, kes on oma tegevuse suunanud puudustkannatavatesse regioonidesse maailmas. Samas loob Euroopa Liiduga ühinemine senisest suurema vajaduse keskenduda Euroopa ühishuvi võimendamisele, sh arvestades Eesti kui väikeriigi vajadusi ja võimalusi. Euroopa Liidu liikmesriigina on meie kohustus aidata kaasa Lissaboni strateegias seatud eesmärkide saavutamisele. Pealegi on Eestil suurepäraseid üleminekuriigi kogemusi, millega toetada demokraatia arengut teisteski riikides nii kitsamate uurimisprojektide kui ka laiema rahvusvahelise arengukoostöö raames.

Usun, et senise tegevusega on PRAXIS juba andnud tubli panuse Eesti arengusse kvaliteetsete poliitikaanalüüside kaudu, mida on laialdaselt kasutanud otsuste tegijad ning refereerinud meedia. Üha rohkem kasutatakse ka mõisteid "mõttekeskus", "mõttekoda" või *think-tank*, mis annab tunnistust, et oleme oma tööde ja osalemise kaudu ühiskonnaelu arendades suutnud teha arusaadavamaks *think-tank*'ide vajalikkuse ning nende osa demokraatlikus ühiskonnas.

SOOUURINGUD EESTIS

RAILI PÕLDSAAR, TARTU ÜLIKOOLI LEKTOR

Viimase 15 aasta jooksul oleme õppinud nägema maailma uutest vaatenurkadest ja mõistnud, et varem loomulikuks ning ainuvõimalikuks peetu on tihti kultuuripõhine ja vaid üks paljudest maailmas käibivatest variantidest. Meie arusaam ümbritsevast tegelikkusest on muutunud keerukamaks, aga ühtlasi ka mitmekesisemaks.

Üks sellistest ümber mõtestatud nähtustest on soolisus. Nõukogudeaegsest tühjast loosungist on saanud keskne telg ühiskonna mõistmisel.

Eestis on tekkinud akadeemiline soouurimus, mis vaatleb soo mõju inimestele ja ühiskonnale. Seetõttu on hakatud enam tähelepanu pöörama niisugustele probleemidele nagu perevägivald ja naistega kaubitsemine, õpitud märkama poliitiliselt tähendusrikkaid jooni rollijaotustes tööl ning kodus ja leitud uusi lähenemisnurki meid ümbritsevatele tekstidele ning piltidele.

Üha selgemalt on hakatud tajuma, et just kivistunud soorolle paindlikumaks muutes võime parandada meie ühiskonna vaimset ja füüsilist tervist.

Kuigi tihti demoniseeritakse soouurimust koos feminismiga ning meie end ürgmehelikkusega samastav avalik diskursus armastab selle üle nalja heita, on soolisusest üha raskem mööda vaadata. Soouurimus, mida algusaastail tembeldati üheks kultuuriimperialismi avaldumisvormiks, on meie akadeemilisel maastikul kodunemas. Praegune Eesti soouurimus on mitmekesine ja seda on rahvusvaheliselt hinnatud; humanitaar- ning sotsiaalteaduslikku uurimistööd tehakse nii Tartu kui Tallinna ülikoolis ja üha enam nais- ja meesüliõpilasi osaleb soouurimuslikel kursustel.

Eesti soouurimus ei saa aga areneda omaette. Tegu on uue nähtusega, mis pole veel akadeemiliselt "seaduspärastatud" ja millel puudub selge institutsionaalne tugi. Meie teadus- ja õppeasutustes on õpitud sooperspektiivi projektidesse sisse kirjutama, kuid sageli jääb see vaid vormiliseks žestiks. Soouurimusega tegelev teadlane peab endiselt oma töö vajalikkust õigustama ja eelarvamustega võitlema.

FEMINISTLIKULE PEDAGOOGIKALE PÜHENDATUD SEMINARILE TARTUS TULID KOKKU SOOUURINGUTEGA TEGELEVAD INIMESED NII TARTUST KUI TALLINNAST

Seetõttu ongi eriti oluline olnud Avatud Eesti Fondi ja tema stipendiumide osa. Nende abil on Eesti teadlastel olnud võimalik ennast täiendada välismaa ülikoolides ja uurimisasutustes, osaleda konverentsidel ja seminaridel, töötada raamatukogudes. Lisaks ilmsele tulule, mis tõuseb teaduslikust dialoogist maailma tippspetsialistidega või uute teadmiste ammutamisest, on nendel lühivisiitidel ka oluline lisaväärtus: puutudes kokku kolleegidega laiast maailmast, saavad meil tihti kas ükskõikses või suisa vaenulikus keskkonnas töötavad teadlased ja üliõpilased vaimset tuge ning teadmist, et see, mida nad teevad, on oluline ja et nad pole oma tegevuses üksi. Sellised väikesed energiasüstid aitavad neil Eestisse naastes uue jõuga oma tegevust jätkata. Eesmärk – inimväärsem Eesti kõigile, nii naistele kui meestele – on ju selgelt vajalik kogu ühiskonnale ja loodetavasti hakkavad seda peagi teadvustama ka kodumaised teadus- ja haridusrahastajad. Seniks aga tänusõnad Avatud Eesti Fondile selle lünga täitmise eest.

AVATUSE PIIRIDEST

DAVID VSEVIOV, AJALOOLANE, AVATUD EESTI FONDI NÕUKOGU LIIGE AASTAIL 1995–1998

Berliini filmifestivalil peaauhinna võitnud Miloš Formani eluloofilm *Pornokuninga piinad*, mille peakangelaseks on pornoajakirja *Hustler* asutaja Larry Flynt, püstitab kinokunstile omaselt äärmuslikus vormis küsimuse sõnavabaduse piiridest. Ja nagu sellest linateosest mõnevõrra tragikoomiliseltki ilmneb, on inimeste arusaam nendest piiridest vägagi erinev – miks siis muidu üritati filmi kangelast nii vangi panna kui ka tappa. Aga loomulikult pole Miloš Formani linateos lihtsakoeline ood piiramatule sõnavabadusele. Sõnavabadusel on piirid ning nende ületamine mingis kindlas olukorras võib lõppeda katastroofiga. Selles filmis tähendab see aheldamist ratastooli ja aidsi; "suures ajaloos" aga miljoneid vaimselt ning füüsiliselt sandistatuid ning laipu.

Sõnavabadusel kitsamalt ja avatusel laiemalt on piirid ning küsimus on vaid selles, kes ja kuidas need piirid kehtestab: kas ühiskond tervikuna, arutelu ja kokkulepete tulemusena ehk sisuliselt vabatahtlikult, või siis võim, kelleltki küsimata ja jõuga ehk sunniviisiliselt.

Suletud ühiskonna piiridega on kõik selge. Nad on väljakutsuvalt nähtavad ja algelised, meenutades vanglamüüre. Avatud ühiskonna piiridega on lugu palju keerulisem. Neid ei valgusta prožektorid, nad on pigem aimatavad. Nende tajumine eeldab kultuursust ja mõtlemisvõimet.

Avatud ühiskonna väärtus ongi tema keerukuses ning selle mõistmisse on andnud olulise panuse Avatud Ühiskonna Foorumid, mida AEF 1996. aastast peale on korraldanud. Neil on arutatud olulisi ühiskondlikke probleeme ning nad on alati toonud kokku arvukalt arvamusliidreid erinevatest eluvaldkondadest ja ärgitanud elavat arutelu ühiskonnas.

Olgu alljärgnevalt toodud viimaste Avatud Ühiskonna Foorumite teemad ja peaesinejad.

2001. aastal toimus kuues foorum, mis keskendus sotsiaalsete investeeringute temaatikale. Foorumil, mille peaesinejateks olid Charities Aid Foundationi juht Michael Brophy Suurbritanniast ja United Way Internationali asepresident Gregory Berzonsky Ameerika Ühendriikidest, räägiti sotsiaalsete investeeringute kohast ettevõtete strateegias ning arutleti selle üle, kuidas sotsiaalsed investeeringud suurendavad inimeste heaolu ja aitavad luua soodsamat ärikeskkonda.

2002. aasta Avatud Ühiskonna Foorumi "Globaliseerimise väljakutsed" külalisesinejaks oli laineid löönud raamatu *Lugano raport. Salajane: Kapitalismi säilitamisest kahekümne esimesel sajandil* autor Susan George. Foorumil esitatud ettekannetes vaeti üleilmastumise mõju poliitikale, majandusele, kultuurile ja meediale.

Kaheksanda foorumi (2003) teemaks oli "Konflikt ja kokkulepe" ehk küsimused selle kohta, kas kokkulepe on võimalik ilma konfliktita, legi-

tiimsus ilma dialoogita, demokraatia ilma osaluseta. Yale'i ülikooli professori David Graeberi, Londoni ülikooli sotsiaalantropoloogia doktori Aet Annisti, Tartu ülikooli professori Marju Lauristini ja teiste esinejate sõnavõttudes arutleti poliitiliste väitluste teemade ning neis osalejate ringi laiendamise võimalikkuse üle ja tõstatati küsimus ühiskondliku kokkuleppe saavutamise võimalikkusest ning põhjendatusest.

2004. aasta foorum kandis pealkirja "Demokraatia Euroopas, Ameerikas, maailmas". Ettekannetega esinesid Westminsteri ülikooli professor John Keane, New Yorgi Maailmapoliitika Instituudi vanemanalüütik, raamatu *Terror ja liberalism* autor Paul Berman ning professor Rein Raud. Foorumil vahetati mõtteid järgmiste küsimuste üle: Kas Ameerikas on demokraatia ohus? Kas Euroopa Liidu ja Ameerika probleemid demokraatia vallas on sarnased? Kas Ameerika võiks Euroopale olla eeskujuks? Kas Ameerika maitse järgi teostatav demokraatia sobib eurooplastele?

Järgmise foorumi "Kus lõpeb Euroopa?" (2005) teemaks olid piirid, täpsemalt Euroopa piirid. Seekordseteks peaesinejateks olid Washingtoni Majandussuundumuste Fondi president Jeremy Rifkin, Brüsseli Poliitikauringute Keskuse vanemuurija Michael Emerson, Euroopa Komisjoni välissuhete peadirektoraadi direktor Graham Avery ja Toomas Hendrik Ilves.

2006. aastal toimus XI Avatud Ühiskonna Foorum teemal "Sotsiaalne kapital muutuvas maailmas". Sellel esinesid professor Robert D. Putman, doktor Aet Annist, professor Mikko Lagerspetz ja professor Rein Raud.

Avatud Ühiskonna Foorumid on koondanud tähelepanu erinevatele ühiskonnaprobleemidele, kuid oma olemuselt on nad kõik kas otseselt või kaudselt seotud AEFi tegevuse põhisuundadega. Nii on püütud teoreetiliselt mõtestada ka iseenda tegevust. Aga edu eelduseks saabki olla vaid mõtestatud tegevus.

Avatud Ühiskonna Foorumitel peetud ettekandeid on huvitav lugeda ka tagantjärele kaante vahel avaldatuna, sest nende teemad pole kaotanud päevakohasust. Selles veendumiseks võiks näiteks uuesti kätte võtta 2003. aasta konflikte ja kokkuleppeid käsitlenud foorumi ettekandeid koondava trükise ning lugeda sealt kas või Enn Soosaare kirjutist "Konflikt ja kokkulepe kui inimeseksolemise eeldus ja tingimus". Või vaadata, mida ütleb Rein Raud oma loos "Kultuuride konflikt / kultuuriline konsensus" või siis Marju Lauristin ettekandes "Kokkuleppe saavutamise teed".

Avatud Ühiskonna Foorumite olulisus ongi selles, et nad on toonud väljapaistvaid mõtlejaid arutlema ühiskonnaelu igaveste teemade üle ning teinud selle arutelu käigu kättesaadavaks kogu Eesti ühiskonnale.

FOORUMI
"SOTSIAALNE KAPITAL MUUTUVAS MAAILMAS"
PEAESINEJA **ROBERT PUTNAM**

KODANIKEL ON ÕIGUS TEADA

MARE HAAB, EUROOPA PARLAMENDI INFOBÜROO EESTIS JUHATAJA KT

Kümme aastat tagasi esitas Eesti ametliku taotluse saada Euroopa Liidu täisliikmeks. 1. mail tähistame liikmesriigiks oleku aastapäevi. Omamoodi "sünnipäev" on ka Avatud Eesti Fondi ja Riigikantselei ühisel Euroopa Liidu alasel teavitustegevusel. Selle koostöö nurgakiviks on olnud ja on ühine arusaam, et inimestel on õigus teada, miks nende riigis midagi toimub ning kuidas ja kuhu nende riik suundub.

Euroopa Liidu alane teavitus- ja süsteemne infotöö algas Eestis kohe pärast liitumisläbirääkimiste avamist. Tagasi vaadates on hea meel tõdeda, et vaheldunud valitsused suutsid säilitada järjepidevuse selle töö kolme põhialuse puhul: esmatähtis on harivat laadi teavitustegevus; kodanikuühenduste ja nende endi võrgustike kaudu tehtav teavitustöö tagab argumenteeritud arutelu; valitsus jääb ELi-alases arutelus objektiivseks ja erapooletuks. Täiesti selge oli ka see, et riik peab tagama euroinfo kättesaadavuse kõigile siin elavatele inimestele, selle edastamine peab toimuma pidevalt ega tohi sõltuda valimistest või muudest parteipoliitilistest sündmustest. Avalikkuse teavitamisel EList ja eurointegratsioonist on olnud kandev osa ajakirjandusel, kuid

vajadus hariva informatsiooni järele on osutunud suuremaks, kui meedia vahendusel edastatav ajakirjanduslik uudisinfo ja kommentaar seda pakkuda suudavad. Seepärast on olnud vaja leida usaldusväärseid "otseteid" aktiivsete ja vähem aktiivsete inimesteni.

AVATUD EESTI FOND?

Aastate jooksul on nii heatahtlikult kui ka kiuslikult küsitud, miks on teavitusprojektide korraldamise partnerorganisatsiooniks just AEF. Ja nagu ikka, on projektilaadse töö ja ühisfondi vahendite jagamise puhul vastus selge: koostöö määravad pädevus ja vahendid, mille ühendamisel tekib märgatav lisaväärtus. Õnneks on aastatepikkune edukas töö kinnitanud, et valitud vorm on end igati õigustanud ja jätkub asjalikult ka pärast Euroopa Liiduga ühinemist. Koolitus ja teavitus ei toimi ju kuigi kaua tõhusalt, kui abiks on vaid agarus ja ind – tegevuseks on paratamatult vaja ka raha.

Kahepoolselt liidetud raha suurendab oluliselt toetusesaajate hulka. Suurem hulk kaasatud kodanikuühendusi tähendab rohkem inimesi, kes saavad teavitusprojektide läbiviimisest kasu nii uue teabe kui ka ühiskonnaprobleemides kaasarääkimise kaudu. Kaudseks kasuks on küllap ka see, et taotlejad on omandanud projektitöö kogemusi, mis on tänapäeva Euroopa Liidus suuri võimalusi pakkuv oskus.

KUIDAS EDASI?

Euroopa Liidus olemine ei vähenda kodanike õigust oma riigi ja Euroopa Liidu valdkondlike ning üldiste arengusuundade kohta teavet saada. Vastupidi: terve ja tugeva ühiskonna tunnuseks on see, et teadlikud kodanikud ei räägi Euroopa asjades kaasa mitte ainult "fassaadiüritustel", vaid iga päev. Juba traditsioonilistel teabepäevadel, seminaridel, vestlusklubides ja väitlustel on endiselt oma koht ELi-alases teavitustegevuses, sest elu meie ümber ei ole "valmis". Uute teemadega Euroopa Liidus lihtsalt peab end kursis hoidma, et suuta uuenenud Vana Maailma asjades arukalt kaasa rääkida. Tühipaljast targutamist ei soovi ju keegi kuulata.

EUROOPA PÄEV 2007

EESTI KODANIKU-ÜHENDUSTE EUROOPA TULEVIKU KONTAKTGRUPP

ANNIKA KOOL, KONTAKTGRUPI KOORDINAATOR

KONTAKTGRUPI LOOMINE JA ESIMESED SAMMUD

Euroopa Liidu Tulevikukonvendi Eesti kodanikuühenduste kontaktgrupp alustas tegevust 2002. aasta suvel. Selleks ajaks oli juba mitu kuud tööd teinud Euroopa Liidu tulevikukonvent, mis valmistas ette alusmaterjali kuuendale valitsustevahelisele konverentsile (VVK). Tulevikukonvent koosnes liidu liikmes- ja kandidaatriikide valitsuste ning parlamentide ja Euroopa institutsioonide esindajatest. Seekordne VVK pidi leidma vastuse küsimusele, mis suunas peaks Euroopa Liit arenema, et ta vastaks kodanike ootustele ning täidaks võimalikult hästi oma osa stabiilsuse, heaolu ja demokraatlike väärtuste edendajana. Eestis otsustati asutada EL Tulevikukonvendi Eesti kodanikuühenduste kontaktgrupp, mis annaks Eesti vabaühendustele võimaluse osaleda Euroopa tuleviku üle käivas arutelus. Avatud Eesti Fond tegi kiire otsuse toetada kontaktgrupi tegevust nii rahaliselt kui moraalselt, võimaldades võtta täiskohaga tööle kontaktgrupi koordinaatori, pakkudes tööruume ja toetades ürituste korraldamist.

2002. aasta augustis toimuski avakoosolek, millest võtsid osa rohkem kui 40 organisatsiooni kutsutud esindajad. Need olid väga erinevate valdkondade kodanikuühendused, sest tegevusvaldkondi ei piiratud. Küll aga eeldati, et ühendused näevad Eestit Euroopa Liidu liikmena, et vältida "poolt-ja-vastu" väitlust kontaktgrupi sees. Järgnenud nädalatel toimusid kodanikuühenduste esindajate arutelud riikide parlamentide rolli, põhiõiguste harta ja lähimuspõhimõtte (subsidiaarsuspõhimõte) üle, mille järgi otsuseid tuleb teha elanikule kõige lähemal asuval tasandil (omavalitsus, riik, Euroopa Liit), ehk et Brüssel peaks tegelema üksnes nende asjadega, mida rahvuslikul või kohalikul tasandil pole võimalik lahendada. Osalemistahe ja huvi oli suur ning ettepanekud ja kommentaarid põhjalikud. Toetati parlamentide osatähtsuse suurendamist, põhiõiguste harta lülitamist lepingusse, lähimuspõhimõtte jõulisemat esiletoomist. Veidi hiljem võeti luubi alla Euroopa Liidu välistegevus ja sisejulgeolek, mille puhul aga andis end tunda teema erilisus ning ühenduste huvi vähenemine. Samal ajal korraldati avalikkuse teadlikkuse suurenda-

miseks ka avalike ürituste sari "Euroopa tuleviku lood", kus teadlased, poliitikud ja teised asjatundjad tutvustasid kodanikuühendustele ELi majanduskoostööd, liikmesriikide parlamentide osa ning arengukoostöö plaane.

Kontaktgrupi tuumikuks kujunes avakoosolekul moodustatud korraldustoimkond, mis koosnes kontaktgrupi algatajatest, Eesti Looduskaitse Seltsi, Eestimaa Talupidajate Keskliidu ja noorteorganisatsioonide ühisesindajatest. Grupi ülejäänud "liikmeskond" jäi muutlikuks; ühendavaks lüliks sai meililist, millega kutsuti liituma kõiki asjast huvitatud organisatsioone. Listis osalejate arv jõudis peagi saja ligi.

KONTAKTGRUPP 2003. AASTAL: EUROOPA PÕHISEADUSE LEPING

2003. aasta alul astus Euroopa Konvent uude tegevusjärku: hakati riburadamisi läbi vaatama Euroopa põhiseaduse lepingu artiklite kavandeid. Kontaktgrupp kohtus 2003. aasta esimesel poolel konvendi liikmetega, et artiklite üle aru pidada, samuti anti hinnang meie valitsuse seisukohtadele konvendis. Selgus, et kodanikuühenduste ja riigitegelaste mureteemad langesid suures osas kokku: eelkõige oldi mures Eesti iseseisva otsustusõiguse säilimise pärast, samal ajal soovides võimalikult tõhusat ja demokraatlikku Euroopa Liitu. Märksõnad "föderalism" ja "lähimus" kerkisid esile peaaegu igas väitluses.

Sama aasta kevadel sai tuule tiibadesse ka Act4Europe kampaania, mille kutsusid ellu nelja valdkonna (keskkond, arengukoostöö, sotsiaalküsimused ja inimõigused) kodanikuühenduste katusorganisatsioonid Brüsselis. Selle kampaania abil püüti liikmesriikide kodanikke kaasa tõmmata propagandatöösse läbipaistva, demokraatliku, õiglase ja kodanike lootustele vastava Euroopa Liidu eest. Meie kontaktgrupp viis koos Act4Europe'iga läbi nn osalusdemokraatia kampaania, et tugevdada osalusdemokraatia artiklit Euroopa põhiseaduse lepingu kavandis.

Suvel lõpetas konvent tegevuse ja tekkinud pausi kasutas Avatud Eesti Fond Euroopa Liidu tuleviku teemalise konverentsi korraldamiseks, mis Euroopa Komisjoni Phare väikeprojektide programmi toetusel toimus 5. septembril 2003. aastal Eesti Rahvusraamatukogus. Konverents "Uus Euroopa kõigile: Kodanikuühiskond ehitab sildu" tõi kokku Eesti ja Euroopa vabaühenduste esindajaid, poliitikuid ning teisi huvilisi, et üheskoos arutleda kodanikuühenduste osalemisvõimaluste üle Euroopa Liidu poliitikategemises. Konverentsil esinesid sellised tipptegijad nagu European Womens Lobby peasekretär Mary McPhail, Soome parlamendi liige Heidi Hautala, Amnesty Internationali Euroopa Liidu büroo direktor Dick Oosting ning mitmed teised. Act4Europe kampaania koordinaator Nicolas Beger korraldas lobitöökoolituse järgmistel päevadel toimunud Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu suvekoolis.

Konverentsil arutatust innustatuna muutis kontaktgrupp oma tegevust. See nimetati ümber Eesti kodanikuühenduste Euroopa tuleviku kontaktgrupiks ning toimkonnaga liitusid mitmed aktiivsed organisatsioonid, näiteks Eesti Külaliikumine Kodukant ja Eesti Ametiühingute Keskliit. Uueks eesmärgiks sai VVK läbirääkimiste jälgimine, kodanikuühenduste informeerimine nendest ja võimaluse korral oma kommentaaride esitamine. VVK alustas tööd 4. oktoobril Roomas ning andis 2004. aasta suveks Euroopa põhiseaduse lepingule lõpliku vormi. VVK oli palju kinnisem, kui seda oli olnud konvent, mistõttu jäi kontaktgrupi osaks eelkõige info vahendamine kodanikuühendustele seal toimuvast.

Näiteks muretses kontaktgrupp selle eest, et lepingus saaks õige koha sugudevahelise võrdõiguslikkuse põhimõte, et lepingule lisataks säästva arengu protokoll jms. Ehk teisisõnu: tunti muret selle üle, et lepingu algusosas esitatud kõlavad eesmärgid selles ka "õigeteks" poliitikamehhanismideks "tõlgitaks".

KONTAKTGRUPP JA 2004. AASTA

2004. aastal lisandusid uued teemad.

Nii oli näiteks kevadel suureks tööks oma kommentaari esitamine dokumendile "Valitsuse Euroopa poliitika 2004–2006". Eelkõige rõhutati kommentaaris seda, et kiire majanduskasvu nõudmise kõrval ei tohi jätta tähelepanu alt välja Euroopa Liidu sotsiaalset mõõdet, ning vajadust vähendada ebavõrdsusi, samuti kodanikuühiskonna ja kohalike omavalitsuste rolli väärtustamist. Selle dokumendi kujunemine oli hea näide kodanikuühenduste ja riigi koostööst.

Kevadsuvel muutusid oluliseks Euroopa Parlamendi valimised, millel Eesti kodanikel oli nüüd vastsete Euroopa Liidu kodanikena õigus osaleda. Kontaktgrupi raames toetas Avatud Eesti Fond Europarlamendi valimiste käsiraamatu tõlkimist eesti keelde. See käsiraamat sisaldas infot selle kohta, mida Euroopa Parlament saab/võiks mitmetes kodanikuühendustele südamelähedastes küsimustes ära teha ning jagas õpetussõnu, kuidas n-ö sõbralikke EP saadikuid parlamenti viia. Järgmise sammuna loodi ühendus saadikukandidaatidega. 8. juunil toimus riigikogus esindatud erakondade saadikukandidaatide avalik kuulamine rahvusraamatukogus, mida sai jälgida ka interneti kaudu. Uuriti saadikukandidaatide seisukohti sotsiaal- ja keskkonnaküsimuste ning arengukoostöö kohta. Küsimusi esitasid Mall Hellam Avatud Eesti Fondist, Rein Ratas Eesti Looduskaitse Seltsist ja Riina Kuusik Arengukoostöö Ümarlauast.

Koostöö jätkus sügisel, kui kontaktgrupi toimkond kohtus selleks ajaks juba valitud Euroopa Parlamendi saadikutega (nt Tunne Kelam, Andres Tarand). Novembris käisid kontaktgrupi toimkonna liikmed Brüsselis, kus kohtuti meie saadikutega Euroopa Parlamendis, aga ka Euroopa Komisjoni voliniku Siim Kallase, Euroopa Liidu Eesti esinduse ja kodanikuühenduste katusorganisatsioonide töötajatega.

Samal ajal keskendas kontaktgrupi toimkond Avatud Eesti Fondi eestvedamisel tähelepanu uuesti ka Euroopa põhiseaduse lepingule, sest käima läks Euroopa Komisjoni kaasrahastatav projekt "Euroopa põhiseaduse leping ja osalusdemokraatia", mille eesmärgiks oli tutvustada Euroopa põhiseaduse lepingut ning õhutada arutelu selle ümber. Oktoobris toimusid üritused ja väitlused osalusdemokraatia artikli teemadel, novembris oli vaatluse all põhiõiguste harta. 2005. aastasse jäid küsimused Euroopa Liidu rollijaotusest, Euroopa sotsiaalpoliitikast ning Euroopa osast maailmas.

"MINU EUROOPA" KONKURSS

SIIRDEUURINGUTE PROGRAMM PROMETHEUS

SIIRI MAIMETS, TARTU ÜLIKOOLI EUROOPA KOLLEDŽ

PIIRIÜLENE KOOSTÖÖ DEMOKRAATLIKE VÄÄRTUSTE EDASIKANDMISEKS

Piiriülene koostöö on ühistegevuse vorm, mille korral eri riikide organisatsioonid loovad ühise eesmärgi nimel koostööraamistiku. Eestis on sellega aktiivselt tegelnud nii kohalikud omavalitsused kui ka mittetulundusühingud.

2005.–2006. aastal viis Tartu Ülikooli Euroopa Kolledž koostöös Avatud Eesti Fondiga ellu kolm piiriülese koostöö projekti, mis olid küll erineva sisuga, ent kokkuvõttes teenisid üht ja sama eesmärki: aidata kaasa demokraatlike väärtuste levikule ja kiirendada siirdeprotsesse lähiriikides.

POOL AASTAT TARTU ÜLIKOOLIS MUUDAB MÕTTEVIISI

Avatud Eesti Fondi ja Lennart Meri Fondi toel eraldas TÜ Euroopa Kolledž 2005. aastal kolm täisstipendiumi Ukraina bakalaureuseastme üliõpilastele, et nad saaksid 2006. aasta kevadsemestril osaleda kolledži rahvusvahelises siirdeuuringute programmis Prometheus. Huvi Eestis õppimise vastu osutus suureks: konkursil osales 30 suurepäraste õpitulemustega ja tugeva motivatsiooniga üliõpilast.

Õppimine rahvusvahelises seltskonnas, kus oli üliõpilasi Euroopa Liidu riikidest, USAst, Türgist, Venemaalt, Gruusiast ja Hongkongist, avardas kõigi programmis osalenud noorte maailmapilti. Lääne üliõpilaste teadmised Venemaast, Ukrainast ja teistest siirderiikidest on

TUDENGID TUTVUMAS RIIGIKOGU TÖÖGA

sageli pealiskaudsed ja stereotüüpsed. Võimalus omavahel vestelda, arutleda ja küsimusi esitada andis programmi akadeemilisele osale olulise lisaväärtuse. Ukrainast olid esindatud nii Ida- (Donetsk) kui ka Lääne-Ukraina (Kiiev) tudengid, kelle vaated on erinevad. Mitmete väitluste tulemusena kogesime, kuidas eelnevalt juurdunud jäigad seisukohad ja hinnangud taandusid ning asemele tekkis soov vastaspoolt paremini mõista. Üliõpilased ise pidasid seda väga oluliseks, nagu kinnitavad mõtted nende lõpuesseedest:

"Arutasime üleminekuaja probleeme ühiselt, koos olid nii ida- kui lääneeurooplased. Oli väga kasulik kuulda lääne inimeste seisukohti, sest mõnikord vaatasid nad asjadele erineva nurga alt."

"Veel üks asi, mille ma Eestis avastasin, olid inimesed mu enda kodumaalt, minu kõrvalt. Koos aega veetes suutsid Ida- ja Lääne-Ukraina üliõpilased meie riigis levinud stereotüüpidest ning rahvuslikest konfliktidest üle olla. Kiievi inimestega kohtuda oli väga huvitav."

"Olles kuulnud näiteid siirderiikide erinevatest kogemustest ja vaadelnud neid mitmest eri nurgast, moodustab üleminekuaeg mu peas märksa selgema ja terviklikuma pildi."

"Teiseks mõjutas paljude väga erinevate üliõpilaste keskel olemine isegi rohkem kui kõik muu poliitiliste protsesside sügavuti mõistmist minu poolt – mitte ainult Balti riikides, vaid ka ümbritsevas keskkonnas üldiselt."

"Ühest küljest on minu silmapiiri kõvasti avardanud suhtlemine suure hulga eri kultuuritaustaga tudengitega. Nagu kunstnik, kes paneb tükikestest mosaiigi kokku, ehitasin ma terviklikku pilti nii klassiülesannete kui ka eri rahvustega mitteametliku suhtlemise kaudu."

Stipendiumide pakkumine Nõukogude Liidu endiste liiduvabariikide üliõpilastele on üks võimalus aidata naaberriike, kellel on ees sama tee, mis Eestil juba on seljataga. Eesti saavutused ja kogemused on neile noortele inimestele erakordselt oluliseks võimaluseks veenduda ja oma silmaga näha, et ühiskondlikud muutused demokraatia ja turumajanduse suunas on vajalikud ning võimalikud.

TÜ Euroopa Kolledži siirdeuuringute programmil on kahtlemata suur osa nende noorte inimeste mõttemaailma kujundamises ja edasiste valikute tegemises. Seda kinnitavad tudengite arvamused:

"Kursused panid mind paremini mõistma Euroopa Liidu siseseid protsesse, tõestasid mälu ja sotsiaalse kapitali olulisust ühiskonnale, ärgitasid küsima, mil viisil saaks kõige paremini rahvustunnet üles ehitada."

"Sellel on väga oluline osa Ukraina üliõpilaste teadmiste suurendamisel, uurimisalaste- ja mitmesuguste ühisprojektide ulatuse avardamisel ning ka euroopalike – ehk demokraatlike – väärtuste juurutamisel minu kodumaal."

EESTI EUROINTEGRATSIOONI KOGEMUSTEST SAAB ÕPPIDA

Ukraina Tšernigivi oblasti kohalike omavalitsuste ametnikele suunatud koolitusprojekti sisuks oli vastastikuste visiitide abil tutvustada Eesti Euroopa Liitu integreerumise kogemust ning anda projektis osalejatele võimalus luua uusi koostöövõrgustikke.

Huvipakkuvamateks teemadeks olid Eesti ELi liitumiskõnelused, kodanikuühiskonna ja infotehnoloogia areng ning siinne kohalike omavalitsuste süsteem, eriti KOVide õigused ja kohustused ning rahastamisviis.

Projekt sai teoks 2005. aastal koostöös Tšernigivi Kohaliku Arengu Instituudiga *(Institute for Local Development of Chernigiv oblast)*. Eesti delegatsiooni kuulusid MTÜ Euroregio "Pskov–Livonia", MTÜ Peipsi Koostöö Keskus, sihtasutus Eestimaa Looduse Fond, Valgamaa Omavalitsuste Liidu, Tõlliste, Sangaste ja Tapa valla ning Valgamaa vallavalitsuse esindajad.

Pingelised koolitustsüklid Eestis ja Ukrainas sisaldasid nii akadeemilisi loenguid kui praktikute ettekandeid, vestlusringe, ettevõtete ja organisatsioonide külastusi, ümarlauaarutelusid ja kultuuriüritusi. Pole liigne mainida, et Eesti eurointegratsiooni-alane kogemus lubab rääkida ka vigadest, mis suures ühinemistuhinas tehtud. Nendele osutamine ja koostöökaaslastele sobivate lahenduste pakkumine inimlikult vahetutes jutuajamistes sai osalejatelt kõrgeima hinnangu.

Ideid ühistegevuseks jagus mõlemal poolel. "Pskov–Livonia" euroregioon on tulevikus huvitatud ühisprojektide arendamisest "Dnipro" euroregiooniga; Kagu-Eesti valdade juhid ja Tšernigivi oblasti KOVide juhid jagasid kogemusi ning kaalusid koostööd eelkõige turismi ja põllumajanduse valdkonnas.

TÜ Euroopa Kolledž on endiselt huvitatud tihedamast koostööst siirde- ja demokraatiauuringute vallas Tšernigivi oblasti ülikoolidega, eriti Nižyni Ülikooliga. Üheks põnevaks

uurimisteemaks on see, kuidas endistes liiduvabariikides tajutakse ühist nõukogude aega. Mõlemapoolne valmisolek on ka Ukraina kohalike omavalitsusametnike ELi-teemalise koolituse jätkamiseks.

EESTI KUI EDUKAS SIIRDERIIK EKSPORDIB DEMOKRAATIAT

5.–6. mail 2006. aastal korraldas TÜ Euroopa Kolledž rahvusvahelise teaduskonverentsi "Demokraatlike väärtuste vahendamine laienevas Euroopas: Balti riikide muutumine maaletoojatest eksportijateni".

Konverentsil osales teadlasi Euroopa Liidu riikidest, Põhjamaadest, USAst, Balti ja SRÜ riikidest. Avatud Eesti Fondi toetusel võttis konverentsist osa Aliaksandr Lahvinets Valgevenest (*European Humanities University International/ Belarusian Robert Schuman Society, Belarus/Lithuania*), kelle ettekanne kandis pealkirja "Euroopa sotsiaalne mudel kui vahend demokraatlike väärtuste Valgevenesse viimiseks".

Konverentsil keskenduti demokratiseerumisprotsessile, aidates vahendada Balti riikide väärtuslikku kogemust SRÜ riikidele, nagu Gruusia, Moldova, Ukraina ja Valgevene, ning toetada nende riikide tugevamat lõimumist Euroopa Liiduga. Konverentsi eriline tähtsus oli aga akadeemilise raamistiku loomises ELi vanade ja uute liikmesriikide ning SRÜ riikide teadlaste ühendamiseks. Sellise akadeemilise silla loomine on aluseks jätkuvale mõtete ja kogemuste vahetusele. Teadlaste koostöö kaudu on võimalik vähendada juurdunud väärarusaamasid ja kasvatada üksteisemõistmist. Konverentsil loodud kontaktid võimaldavad osalejatel tulevikus algatada ühiseid uurimisprojekte, mis käsitlevad siirderiikide küsimusi. Uued koostööprojektid, akadeemiline mõttevahetus ja kogemuste vahetamine suurendavad usku demokraatlike väärtuste edasikandumisse ning arengusse.

EI OLE ÜKSI ÜKSKI MAA

JEVGENI KRIŠTAFOVITŠ, NOORTEÜHINGU AVATUD VABARIIK JUHATUSE ESIMEES

"Meil tuleb üksteist aidata" – sellise refrääniga laul viis eelmise sajandi lõpul kokku tuhandeid kaasmaalasi, kes ei soovinud enam elada nõukogulikus hallis ühiskonnas ja vaatamata riigis kehtinud üsna karmile korrale suutsid võõra võimu siiski maha raputada. 1990. aastate alul olime ise abivajaja rollis, ja me oleme abi saanud. Nüüd on Balti riigid ainsana endistest Nõukogude liiduvabariikidest NATO ja Euroopa Liidu liikmesriigid, endiste saatusekaaslastega võrreldes kõige rikkamad ja edukamad. Ja nüüd vajatakse ka meie abi. Eestist mõnesaja kilomeetri kaugusel asub Euroopa keskel riik, kus seniajani kehtib Brežnevi-aegne stagnatsioon, kus kodanikualgatus on maha surutud ja teisitimõtlejate vastu kasutatakse poliitilisi repressioone. See riik on Valgevene.

Valgevene kodanikuühendused tegutsevad olukorras, kus iga hetk võib julgeolekutöötaja uksest sisse astuda ning kõik ühenduse liikmed ja vabatahtlikuid aastateks vangi viia.

Läbiotsimised, administratiivarestid, mitmetunnilised vestlused KGBs ja muud hirmutamisvõtted on Valgevene kodanikuaktivistidele osa argipäevast.

Lisaks takistab nende tulemuslikku tegevust informatsiooni kättesaamatus, raskused riigist välja saada ja üsna vähene organisatsiooniline kogemus.

KAS ME SAAME NEID SELLES OLUKORRAS KUIDAGI AIDATA?

Meil ei ole ju sama palju vahendeid nagu Ameerika Ühendriikidel või Saksamaal ning isegi Eestist pisut väiksem riik Taani suudab ehk pakkuda rahalises väärtuses mõõtes rohkem abi kui meie. Aga meil on seda, mida teistel kindlasti ei ole. Meil on kogemus. Me teame, kuidas viieteistkümne aastaga viia oma riik kinnise "nõukaprovintsi" olekust Euroopa kõige kiiremini arenevate riikide etteotsa. Ja mis kõige olulisem: me teame, kuidas riigikeskse ja totalitaarse ühiskonna kildudest üles ehitada toimivat kodanikuühiskonda.

Noorteühing Avatud Vabariik korraldas 2005. aastal Avatud Eesti Fondi toel Valgevene kodanikuühenduste juhtide ja ajakirjanike külaskäigu Eestisse ning on osalenud veel mitme AEFi Valgevenega seotud ürituse ja projekti ettevalmistamisel ning elluviimisel. Juhtus nii, et enamik meie külalistest ei olnud varem Eestis käinud ning need, kes olid pisut vanemad, olid viimati siin käinud veel okupatsiooniajal. Seda suurem oli nende imestus, kui nad võrdlesid Eestit ja meie avatud ühiskonda oma riigiga, kus üliõpilastel on keelatud ilma dekanaadi eriloata osaleda välismaisetel üritustel, kus osalemise eest ametlikult registreerimata ühenduses ootab ees mitmeaastane vangistus, kus riigist pääsemiseks peab iga kodanik

^ MEELEAVALDUS VABA VALGEVENE TOETUSEKS TAMMSAARE PARGIS
JEVGENI KÕNELEB VALGEVENE TOETUSÜRITUSEL ^

pöörduma KGB poole eritempli saamiseks. Mida loomulikult – nagu meilgi "kuldsel nõukaajal" – poliitiliselt ebalojaalsetele inimestele tihti ei anta.

Samas kannab riigitelevisioon (erakanaleid seal polegi) iga päev ette sellest, kui kena ja uhke elu on tänu president Lukašenka hoolitsusele igal kodanikul, kuidas kangelaslikud kombainerid kolhoosist Nõukogude Valgevene heitlevad saagi eest, ja loomulikult sellest, kuidas vaesed inimesed niisugustes kapitalistlikes ja ebainimlikes riikides nagu Poola, Leedu, Inglismaa, Rootsi jt nälga surevad.

Juba koolipingist peale õpetatakse Valgevene lastele, et nad elavad paradiisis, mis on igast küljest piiratud vaenlastega, ja et seetõttu peavad nad olema eriti valvsad, et mitte "kaotada isade suursaavutusi". Oma riigi "kaitsmine" algab poolkohustuslikust astumisest Valgevene Vabariiklikku Noorteliitu ja lasteaiast kuni ülikoolini kestva poliitõppega, kus targemad kaaskodanikud seletavad noorele põlvkonnale, kui kavalad on tegelikult nende vaenlased. Kaks aastat tagasi kehtestati presidendi dekreediga (muud õigusaktid, nagu näiteks seadus, on Valgevenes pigem erand kui reegel) "asetäitja poliitikaalal"-amet ka kõikides ettevõttetes, kaasa arvatud nendes, mis põhinevad erakapitalil.

Tänu aga sellele, et 21. sajandil ei ole võimalik lõplikult keerata kinni kõiki infokanaleid ja näiteks noortel ning aktiivsetel kodanikel õnnestub siiski pääseda sõltumatute ja vabade allikate juurde (näiteks interneti kaudu), Valgevenes poliitiline opositsioon siiski toimib. See on aga väga nõrk. Meie kogemus näitab, et iga Eesti, Läti või Leedu külaselts saab paremini hakkama organisatsiooni ülesehitamisega, projekti kirjutamisega ja sihtgrupi värbamisega kui mõned Valgevene suured kodanikuühendused. Neil lihtsalt puudub selleks algelisemgi kogemus.

Kuid julgeid ja kiiresti õppivaid sädeinimesi leidub seal küll! Oluline on pakkuda neile vajalikku õpet ja tuge selleks, et nad võiksid oma tööd Valgevenes paremini teha. Huvi Eesti ühenduste kogemuse vastu on sealjuures väga suur! Suhtlusvõimalusi ei otsita mitte ainult siinsete noorte- või poliitiliste ühendustega, vaid ka ja eeskätt nendega, kes tegutsevad kohalikul tasandil ja ei tööta mitte niivõrd paberitega, vaid kindlate inimestega ja kindlates eluvaldkondades. Isegi meie rahvuskultuuriseltsid võiksid oma tegevust Valgevene kolleegidele paremini tutvustama, sest Minskisse on Lukašenka ametiajal alles jäänud vaid mõni valgevenekeelne kool ja neiski on õpe osaliselt venekeelne.

Eestis tegutseb Valgevene toetusgrupp, kuhu on koondunud kodanikuühendused ja eraisikud, kes teevad pidevalt koostööd Valgevenega. Toetusgrupi eesmärgiks on teadvustada Valgevene olukorda, sellest paremini informeerida Eesti ühiskonda ning julgustada Eesti ühendusi tegema koostööd Valgevene vabaühendustega. Uurige toetusgrupi tegevusest lähemalt aadressilt www.oef.org.ee/et/hot/ – ja ühinege selle tegevusega!

Nüüd on meie kord teisi aidata!

UKRAINA PRESIDENDI-VALIMISED 2004. EESTI KODANIKU-ÜHENDUSTE ESIMENE VAATLUSMISSIOON

TÕNIS LEHT, AEFI VAATLEJA UKRAINAS 2004

Vabades ühiskondades määrab valimistulemuse rahvas, autoritaarsetes riikides on valimised enamasti vaid näitemäng demokraatliku fassaadi loomiseks ning tulemuse määravad võimulolijad. Väga harva juhtub, et valimistulemust mõjutavad otseselt ka valimisvaatlejad. 2004. aasta sügistalvel toimunud Ukraina presidendivalimistel oli aga just nimelt vaatlejatel üks võtmeosi.

Kõige muu kõrval olid Ukraina valimised erilised veel seetõttu, et esimest korda osales välisriigi valimistel Eesti kodanikuühenduste vaatlusmissioon.

Avatud Eesti Fondi kaudu käis Ida-Euroopa vaatlusvõrgustiku ENEMO liikmetena Ukrainas 16 inimest. Seni oli Eestist käidud valimisi vaatlemas vaid OSCE egiidi all ja välisministeeriumi koordineerimisel; seegi kord oli Ukrainas OSCE koosseisus paarkümmend eestlast. AEFi algatus näitas, et ka ilma riigi toeta on võimalik valimisi jälgimas käia ning vaatlejad ei pea olema sugugi vaid Riigikogu liikmed või mõne muu riikliku institutsiooni esindajad. Hoolimata vähesest hulgast ei jäänud Eesti vaatlejate tegevus märkamatuks ning rikkumiste esiletoomisel oli meie vaatlejatel oluline osa.

Just sõltumatute vaatlusmissioonide ja läveküsitluste info sai sädemeks, mis süütas oranži revolutsioonileegi ning andis Ukraina rahvale võimaluse korruptiivsete oligarhide võim kukutada.

21. novembri õhtul teatasid läveküsitlejad presidendivalimiste teise vooru tulemuseks 52% läänemeelsele Viktor Juštšenkole ning 43% senise režiimi soosikule, peaminister Viktor Janukovitšile. Esialgsed ametlikud tulemused kinnitasid aga Janukovitši 2,5%-list võitu.

Võimude katse valimistulemusi võltsida kukkus kiiresti läbi. Valimistepäeva õhtul oli keskvalimiskomisjon teinud teatavaks valimisaktiivsuse ning see oli kogu Ukrainas üht-

laselt 78–80%. Järgmisel hommikul avaldatud tulemustes oli idapoolses Donetski regioonis aga valimisaktiivsus hüpanud 78-lt müstilise 96,2%-ni; Luganskis oli osalusprotsent öö jooksul tõusnud 80-lt 89%-ni. Mõlemas piirkonnas hääletas Janukovitši poolt üle 90% valijatest. Öine manipuleerimine tulemustega oli lisanud 1,2 miljonit uut häält, millest üle 90% kirjutati Janukovitši arvele ning millest piisas 2,5%-lise ülekaalu saavutamiseks.

Kogu valimispäeva olid rohkem kui kümme tuhat kodumaist ning välisvaatlejat andnud teada massilistest rikkumistest. Kümneid tuhandeid "konveiervalijaid" oli veetud busside ja rongidega ühest jaoskonnast teise, et nad hääletaksid oma koduringkonnast eemal viibivate valijatena mitmes jaoskonnas. Keskvalimiskomisjoni "näpukas" ning massiliselt registreeritud rikkumised andsid valimistejärgsel hommikul alanud massiprotestidele tugeva seadusliku aluse. Nädalaid kestnud oranž revolutsioon sundis Ukraina parlamenti ja ülemkohut tunnistama valimistulemused kehtetuks ning kuulutama välja kolmanda hääletusvooru. Parlamendis loeti teiste seas ette ka mitmeid ENEMO ning just eestlastest vaatlejate jäädvustatud rikkumisi.

ENEMO eestlastest vaatlejad tegutsesid Dnipropetrovski oblastis ning peale paljude väiksemate probleemide fikseeriti ka tõsiseid valimiskorra rikkumisi. Näiteks olid mitmes jaoskonnas valimiskastide pitserid enne häälte lugemist lahti ning ühes jaoskonnas avastas valija, et tema nime alt oli sedel juba varem

AEFI SÜNNIPÄEVAL TÄHISTATI ORANŽI REVOLUTSIOONI KOOSMEELE AUHINNA VÕTAB VASTU UKRAINA KONGRESSI ESINAINE **VIRA KONÕK**

AEFI SÜNNIPÄEVAL TÄHISTATI ORANŽI REVOLUTSIOONI

välja antud ning ilmselt ka sellega hääletatud. Lisaks konkreetsetele rikkumistele väitsid jaoskondade ümbruses paljud inimesed, et neid oli sunnitud Janukovitši poolt hääletama. Eriti palju oli psühholoogilist mõjutamist ühes haiglajaoskonnas, kus "vale" valiku korral ähvardati ravi lõpetada.

Kordusvoorus oli valimisvaatlejate arv enneolematult suur. Üle 12 000 välismaise vaatleja maailma eri nurkadest on selles valdkonnas maailmarekord. Peale välismaiste vaatlejate oli enamikus jaoskondades kohal võrdne arv mõlema kandidaadi esindajaid ning sõltumatud kodumaised vaatlejad. Valimistulemuste võltsimine oli muudetud palju raskemaks.

Kolmanda vooru tulemused olid selged: Juštšenko 52% ning Janukovitš 44% häältest. Viimase valimisvooru avatuse ning rahvusvahelise surve tõttu oli Viktor Janukovitš sunnitud kaotust tunnistama ning areenilt ajutiselt kõrvale tõmbuma. Ka viimases voorus täheldasid Eesti vaatlejad rikkumisi, kuid need olid enamjaolt tehnilised eksimused ning teadlikku võltsimist silma ei hakanud.

Autoritaarsete riikide demokratiseerimisel on valimised parim võimalus paljastada rahvale valitseva ringkonna valelikkust ning kaasata inimesi demokraatlike muudatuste eest välja astuma. Valimisvaatlejate sõltumatu info rikkumistest ning tõenäolistest tegelikest valimistulemustest on see alternatiiv, mis annab demokraatiameelsetele jõududele õiguse tulla tänavale ja nõuda muutusi. Ukraina oranž revolutsioon on kujukas näide sellisest skeemist. Kahjuks ei kindlusta ükski värviline revolutsioon sirget teed küpse demokraatiani ja ka Ukraina areng on pärast revolutsiooni olnud siksakiline. Selle arengu lõpptulemus pole veel sugugi selge.

AVATUD EESTI FONDI TÄHTSÜNDMUSED 2001–2006

Riikidel puuduvad põhimõtted, kuid demokraatlikud riigid on vastuvõtlikud oma kodanike soovidele. Kui kodanikel on põhimõtted, siis saavad nad neid peale suruda oma valitsustele. Mis põhimõtted edendavad vabadust, demokraatiat ja õigusriiki? Need on avatud ühiskonna põhimõtted.

George Soros

2001

» Toimub II Eesti mittetulundusühenduste konverents ja mess "Nägemusest muutusteni"
» ETV ekraanile jõuab saatesari "Kolmas sektor"
» AEF toetab Eesti inimarengu aruande avaldamist
» Käivitub Avatud Eesti Fondi ja Riigikantselei koostöö Euroopa Liidu teavitustegevusel
» AEF ja Balti-Ameerika Partnerlusprogramm (BAPP) aitavad kaasa Eesti Kodanikuühiskonna Arengu Kontseptsiooni (EKAK) loomisele

2002

» Korraldatakse uuring "Digitaalne lõhe Eestis ja selle ületamise võimalused", millest selgub, et 400 000 Eesti elanikku ei pea internetti kasulikuks
» Elava arutelu ühiskonnas tekitab VI Avatud Ühiskonna Foorum "Sotsiaalsed investeeringud – miks ja kuidas?"
» Narkomaanide metadoonasendusraviks eraldatakse 888 182 krooni
» Raporti "Euroopa Liidu laienemisprotsessi seire: Võrdsed võimalused naistele ja meestele" väljaandmine
» Alustab tegevust Euroopa Liidu Tulevikukonvendi Eesti kodanikuühenduste kontaktgrupp
» Kontaktgrupi toimkonna liikmed kohtuvad Euroopa Liidu Tulevikukonvendi asepresidendi, Belgia endise peaministri Jean-Luc Dehaenega
» Fondi eestvedamisel toimuvad avalikud seminarid sarjast "Euroopa tuleviku lood"
» AEF toetab Jaak Kilmi ja Andres Maimiku dokumentaalfilmi *Isamaa ilu*

2003

- AEF rahastab Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uuringuid perevägivallast, prostitutsioonist ja meditsiinisüsteemi valmisolekust vägivallaohvreid abistada
- Avatud Eesti Fondi toel käib aktiivselt koos kontaktgrupp, et kommenteerida Euroopa põhiseaduse lepingu kavandeid ning esitada neid konvendi Eesti esindajatele
- Kontaktgrupp osaleb Act4Europe algatatud põhiseaduse lepingu osalusdemokraatia artikli täiendamise kampaanias. Ettepanekud jõuavad Henrik Hololei kaudu ELi Tulevikukonventi
- Toimub rahvusvaheline konverents "Uus Euroopa kõigile: Kodanikuühiskond ehitab sildu", peaeesmärgiks Eesti vabaühenduste kaasamine arutellu Euroopa Liidu toimimise ja tuleviku üle
- Avatud Eesti Fond organiseerib koostöös Eurostep'i ja Eesti Vabariigi välisministeeriumiga konverentsi "Avarduv maailm: Arengukoostöö uues Euroopas"
- AEF toetab kahe feminismi tutvustava raamatu väljaandmist: populaarne ja humoorikas esseekogumik *Tilliga ja tillita: Retsepte Eesti feministidelt* ning akadeemiline ja sissejuhatav õppematerjal *Võtmesõnad: Kümme sammu feministliku uurimiseni*

2004

- Fond tõlgib kodanikuühenduste jaoks eesti keelde Euroopa Parlamendi valimiste käsiraamatu
- Avatud Eesti Fondi eestvedamisel toimub Euroopa Parlamendi saadikukandidaatide ja vabaühenduste kohtumine "Kodanike Euroopa". Saadikukandidaadid vastavad küsimustele sotsiaal-, keskkonna- ning arengukoostöö teemadel; kohtumist oli võimalik jälgida ka interneti vahendusel
- Euroopa Komisjoni kaasrahastamisel käivitub projekt "Euroopa põhiseaduse leping ja osalusdemokraatia", mille raames korraldadakse aasta jooksul ümarlaudu ja seminare Euroopa põhiseaduse lepingu teemadel
- Avatud Eesti Fond viib Euroopa Parlamendi saadiku Andres Tarandi kutsel Brüsselisse Euroopa Liidu institutsioonidega tutvuma 20 kodanikuühenduste kontaktgrupi esindajat ja ajakirjanikku
- AEF toetab soouuringute eriala arendamist Tartu ülikoolis ja soouurimuslikku teadusajakirja *Ariadne Lõng* väljaandmist
- AEF toetab meedikute, sotsiaaltöötajate ja politseinike koostöövõrgustike arendamist perevägivalla ohvrite abistamiseks
- AEFi ja Praxise uuringu "Kaasamine otsustetegemise protsessi" alusel hakkab riigikantselei välja töötama häid tavasid avalikkuse ja kodanikuühenduste kaasamisel
- AEFi korraldusel vaatlevad Eesti kodanikuühenduste esindajad Ukraina presidendivalimisi Dnipropetrovskis ja selle lähedal
- BAPP alustab mitmeaastaste tegevustoetuste väljaandmist eestkosteühendustele. Nelja esimese ühenduse toetuse suurus on 1 727 600 krooni

2005

- 2005 kuulutatakse Euroopa kodanikuhariduse aastaks, mille tähistamisesse on AEF jõudsalt kaasatud
- Korraldatakse poliitikaanalüüsi koolitus kodanikuühendustele ja mõttekeskustele
- Valmivad uurimus ja õppevahend *Sugu telepildis*, mis analüüsivad naiste ja meeste kujutamist teleekraanil, seades eesmärgiks kvaliteetsemate programmide tootmise
- Avatud Eesti Fondi juhataja Mall Hellam saab EU Lobby Euroopa Liidu aasta kodaniku aunimetuse
- Gruusia president avab Hirvehüppe programmi, mis edendab Eesti Tiigrihüppeprogrammi eeskujul interneti- ja arvutikasutust haridussüsteemis. Avatud Eesti Fondi ja Eesti Vabariigi välisministeeriumi toetatud projekti viib läbi E-riigi Akadeemia
- Toimub X Avatud Ühiskonna Foorum "Kus lõpeb Euroopa?" peaesinejaks Jeremy Rifkin
- Eesti Külaliikumine Kodukant ja AEF/BAPP alustavad valimiste-eelset kodanikukoolituse sarja "Häälekaal"
- Avatud Eesti Fondi toetusel pannakse alus "aasta vabatahtlike" tunnustamisele
- Koostöös Briti saatkonnaga toimub ümarlaud demokraatiakogemuse jagamisest Euroopa Liidu naaberriikides
- Eesti kohalike omavalitsuste valimisi vaatlevad Valgevene kodanikuühenduste esindajad
- Balti-Ameerika Partnerlusprogrammi toel luuakse Kodanikuühiskonna Uurimis- ja Arenduskeskus Tallinna Ülikooli juures
- Avaldatakse esimene põhjalik politseistatistikal põhinev ülevaade lähisuhtevägivallast
- Alustatakse Valgevene solidaarsuspäeva tähistamise traditsiooni Eestis

2006

- Toimub XI Avatud Ühiskonna Foorum "Sotsiaalne kapital muutuvas maailmas", peaesinejaks Robert D. Putnam
- Valmib politseijuhend lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamiseks, mis võetakse kasutusele kõikjal Eestis
- AEFi organiseerimisel vaatlevad Eesti kodanikuühenduste esindajad Valgevene presidendivalimisi
- Alustab tööd Valgevene toetusgrupp. Selle ettepanekul toetab Eesti valitsus kümne Valgevene ülikoolidest poliitilistel põhjustel väljaheidetud tudengi õppimist Eestis
- AEFi toel linastub Pimedate Ööde filmifestivali raames autoritaarseid ühiskondi käsitlev dokumentaalfilmide eriprogramm "Suletud ühiskonnad"
- Sotsiaalteadlaste ning AEFi koostöös valmib Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi raport "Demokraatia ja rahvuslikud huvid", mis on esimene põhjalik hinnang demokraatia kvaliteedile Eestis
- AEFi toetusel ilmuvad raamatud *Feministlikud vaidlused: Filosoofiline mõttevahetus* ja *Miks ta seda teeb?: Kuidas mõtlevad vihased ja kontrollivad mehed*
- AEFi toetusel pannakse alus sotsiaalsete ettevõtjate tunnustamisele
- BAPP toetab noorte meediatarbimise uuringut, millest selgub, et Eesti kooliõpilased on arvutitega hästi varustatud, hindavad oma tehnoloogilisi oskusi kõrgelt ja on interneti suhtes vähem kriitilised kui nende eakaaslased mujal Euroopas
- AEF toetab uuringut, mis analüüsib uute liikmesriikide mõju Euroopa Liidu idasuunalistele poliitikatele. Toimub ümarlaud "Kas uutel on mõju?"
- BAPP korraldab koolide ja kodanikuühenduste koostööprojektide konkursi "Kool kui kohaliku elu keskus"
- Eesti Üliõpilaskondade Liit valib BAPPi aasta kõige tudengisõbralikumaks organisatsiooniks üliõpilaskondliku tegevuse arendamise eest

AVATUD EESTI FOND ARVUDES

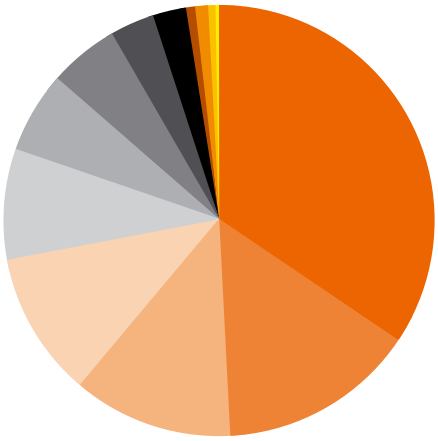

2001. AASTA PROJEKTITOETUSED JA STIPENDIUMID

Avalik haldus	*140 298*	*1%*
Balti-Ameerika Partnerlusfond	*9 171 252*	*35%*
Euroopa programm	*3 888 171*	*15%*
Haridus, lapsed ja noored	*3 180 661*	*12%*
Ida-Ida	*2 145 261*	*8%*
Informatsioon	*54 303*	*>1%*
Kolmanda sektori arendusprogramm	*600 761*	*2%*
Kultuur	*198 900*	*1%*
Meditsiin	*1 631 288*	*6%*
Naisprogramm	*1 419 410*	*5%*
Õigusalane koolitus	*259 051*	*3%*
Muud toetused ja stipendiumid	*923 711*	*3%*
Tegevuskulud	*2 902 867*	*11%*
2001 KOKKU	***26 515 934***	

2002. AASTA PROJEKTITOETUSED JA STIPENDIUMID

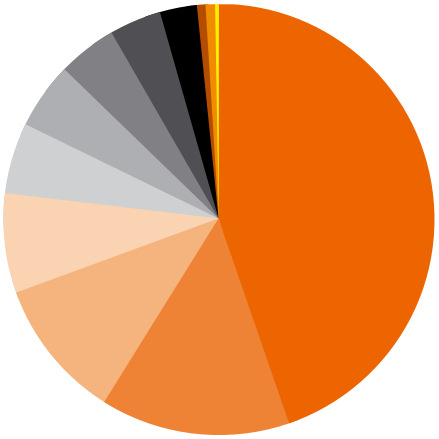

Balti-Ameerika Partnerlusfond	*10 237 483*	*45%*
Euroopa programm	*4 109 635*	*5%*
Haridus	*598 544*	*3%*
Ida-Ida	*1 755 057*	*8%*
Informatsioon	*153 317*	*1%*
Kodanikuühiskond	*219 388*	*1%*
Kultuur	*1 750*	*>1%*
Meditsiin	*3 246 921*	*14%*
Naisprogramm	*1 086 283*	*5%*
Õigus	*922 675*	*4%*
Muud toetused	*1 013 240*	*4%*
Tegevuskulud	*2 374 251*	*10%*
2002 KOKKU	***25 718 544***	

2003. AASTA PROJEKTITOETUSED JA STIPENDIUMID

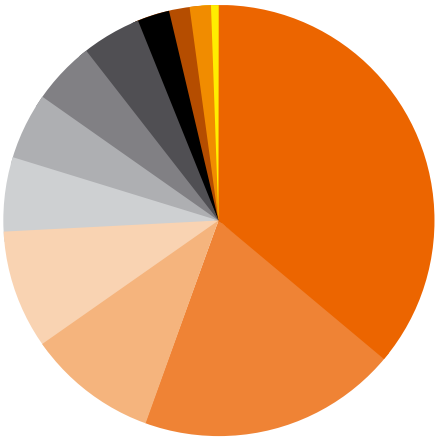

Avalik haldus	*469 943*	*2%*
Balti-Ameerika Partnerlusfond	*7 355 574*	*36%*
Euroopa programm	*3 889 808*	*19%*
Haridus	*1 765 585*	*9%*
Hea valitsemine	*922 643*	*4%*
Ida-Ida	*1 132 760*	*5%*
Kodanikuühiskond	*426 122*	*2%*
Meditsiin	*903 542*	*4%*
Naisprogramm	*1 044 680*	*5%*
Õigus	*718 033*	*3%*
Muud toetused	*76 314*	*>1%*
Tegevuskulud	*1 988 811*	*10%*
2003 KOKKU	***20 693 815***	

2004. AASTA PROJEKTITOETUSED JA STIPENDIUMID

Balti-Ameerika Partnerlusfond	*6027260*	*36%*
Euroopa programm	*2972834*	*18%*
Haridus	*252545*	*2%*
Hea valitsemine	*2120939*	*13%*
Ida-Ida	*1325232*	*8%*
Kodanikuühiskond	*363242*	*2%*
Meditsiin	*378766*	*2%*
Naisprogramm	*1086152*	*7%*
Muud toetused	*6827*	*>1%*
Tegevuskulud	*2002120*	*12%*
2004 KOKKU	***16 535 917***	

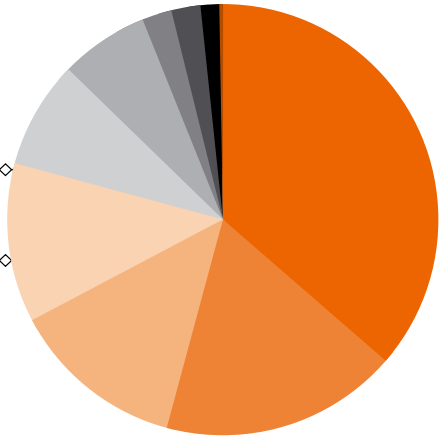

2005. AASTA PROJEKTITOETUSED JA STIPENDIUMID

Balti-Ameerika Partnerlusfond	*6 335 911*	*35%*
Euroopa programm	*3 265 579*	*18%*
Haridus	*500 834*	*3%*
Hea valitsemine	*2 828 439*	*15%*
Ida-Ida	*1 759 417*	*10%*
Meditsiin	*133 656*	*1%*
Naisprogramm	*1 040 909*	*6%*
Muud toetused	*64 632*	*>1%*
Tegevuskulud	*2 366 056*	*13%*
2005 KOKKU	***18 295 433***	

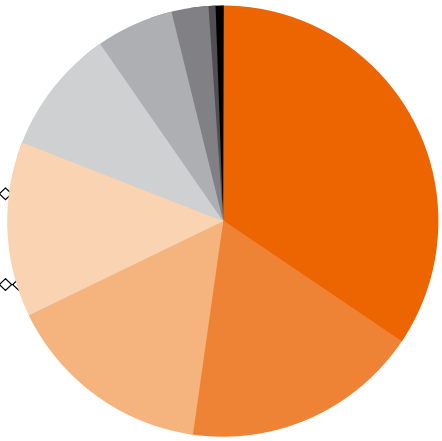

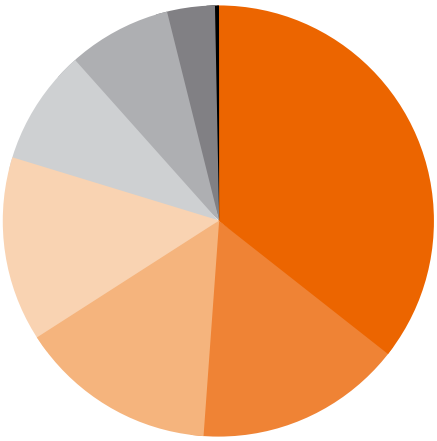

2006. AASTA PROJEKTITOETUSED JA STIPENDIUMID

Balti-Ameerika Partnerlusfond	*6 742 966*	*36%*
Euroopa programm	*2 900 523*	*15%*
Haridus	*45 433*	*>1%*
Hea valitsemine	*2 573 681*	*14%*
Ida-Ida	*1 432 049*	*8%*
Meditsiin	*683 188*	*4%*
Naisprogramm	*1 651 226*	*9%*
Tegevuskulud	*2 806 474*	*15%*
2006 KOKKU	***18 835 540***	